

**UCHWAŁA NR VII/53/2015
RADY GMINY ŁAMBINOWICE**

z dnia 18 czerwca 2015 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łambinowice na lata 2014 – 2017”

Na podstawie art. 18 ust.2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. 2013, 594, 645, 1318; 2014, 379, 1072), w związku z art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. tj. 2014, 1446) po uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu, Rada Gminy Łambinowice uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łambinowice na lata 2014 – 2017”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

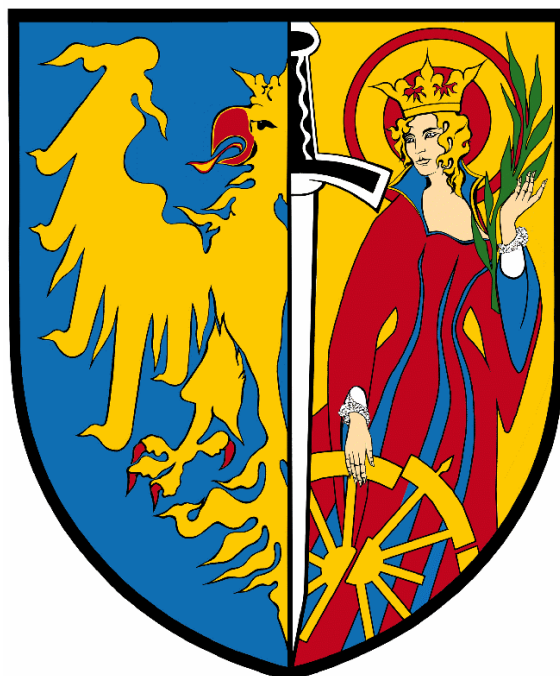
§ 3. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego i wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty ogłoszenia.

Przewodniczący Rady Gminy

Jarosław Gawlik

Załącznik do uchwały nr VII/53/2015
Rady Gminy Łambinowice
z dnia 18 czerwca 2015 r.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY ŁAMBINOWICE
NA LATA 2014-2017**

Łambinowice 2014

Wykonawcą
Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami
dla Gminy Łambinowice na lata 2014 – 2017
był zespół firmy ALBEKO z siedzibą w Opolu
w składzie:

mgr inż. Beata Podgórska
mgr inż. Jarosław Górniak
mgr inż. Paweł Synowiec
Mateusz Podgórski

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE
 - 3.1. DEFINICJE.
 - 3.2. OPIEKA NAD ZABYTKAMI JAKO ZADANIE WŁASNE GMINY.
 - 3.3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE.
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.
 - 4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI.
 - 4.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU.
5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.
 - 5.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY (ANALIZA DOKUMENTÓW PROGRAMOWYCH GMINY).
 - 5.1.1. Dokumenty o charakterze strategicznym.
 - 5.1.1.1. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Łambinowice na lata 2005-2015.
 - 5.1.1.2. Strategia Rozwoju Gminy Łambinowice.
 - 5.1.2. Dokumenty wyznaczające kierunki polityki przestrzennej gminy.
 - 5.1.2.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.
 - 5.1.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego gminy.
 - 5.1.3. Inne dokumenty.
 - 5.2. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY.
 - 5.2.1. Zarys historii obszaru gminy.
 - 5.2.2. Krajobraz kulturowy.
 - 5.2.3. Zabytki nieruchome ujęte w wojewódzkim rejestrze zabytków.
 - 5.2.4. Zabytki ruchome.
 - 5.2.5. Zabytki archeologiczne.
 - 5.4. ZABYTKI W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW.
 - 5.5. ZABYTKI O NAJWYŻSZYM ZNACZENIU DLA GMINY.
6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ.
7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE.
 - 7.1. PRIORYTETY PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.
 - 7.2. KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.
8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.
10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.
11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.
12. LITERATURA.

Spis tabel:

Tabela 1. *Zabytki nieruchome w WRZ.*

Tabela 2. *Zabytki ruchome ujęte wojewódzkim rejestrze zabytków oraz w wojewódzkiej ewidencji zabytków.*

Tabela 3. *Zabytkowe cmentarze.*

Tabela 4. *Zabytki archeologiczne.*

Tabela 5. *Zabytki w GEZ.*

Tabela 6. *Wskaźniki efektywności realizacji celów programu ochrony zabytków dla Gminy Łambinowice.*

Tabela 7. *Zadania i przedsięwzięcia na terenie Gminy Łambinowice w latach 2014-2017*

WYKAZ SKRÓTÓW

GEZ	<i>Gminna Ewidencja Zabytków</i>
GPONZ	<i>Gminny Program Opieki Nad Zabytkami</i>
GUS	<i>Główny Urząd Statystyczny</i>
PN	<i>Polska Norma</i>
RPO WO	<i>Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego</i>
UE	<i>Unia Europejska</i>
WFOŚiGW	<i>Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej</i>
WKZ	<i>Wojewódzki Konserwator Zabytków</i>

1. WSTĘP

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003, Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) nakłada na gminy obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Mówi o tym artykuł 87 Ustawy. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców.

Przyjęty przez Radę Gminy w formie uchwały, gminny program opieki nad zabytkami jest elementem polityki samorządowej. Będzie służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program opieki nad zabytkami ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Gminny program opieki nad zabytkami, m.in. poprzez działania edukacyjne, ma też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną.

Głównym celem gminnego programu opieki nad zabytkami jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami Gminy Łambinowice. Cele i priorytety wyznaczone w programie wynikają zarówno z wymagań ustawowych, jak również podporządkowane są głównemu celowi działań samorządu, jakim jest osiągnięcie zrównoważonego rozwoju gminy, prowadzącego do poprawy jakości życia lokalnej społeczności. Podporządkowane jest temu planowanie strategiczne gminy, które łączy problematykę społeczną, gospodarczą i przestrzenną. W strategii określone zostały misje rozwojowe gminy:

- stworzenie warunków dla inwestorów;
- wykorzystywanie zasobów i walorów gminy;
- popieranie grup producentów rolnych;
- wspieranie edukacji, kultury i sportu.

Gminny program opieki nad zabytkami realizować będzie tę sferę działań prorozwojowych, która ma na celu poprawę funkcjonowania materialnego dziedzictwa kulturowego decydującego w znacznym stopniu o zasobach i walorach gminy. Program opieki nad zabytkami powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wszelkie działania związane z rozwojem gminy muszą opierać się przede wszystkim na jej zasobach i walorach. Wykorzystanie zasobów środowiska naturalnego i kulturowego powinno stanowić jedną z głównych polityk gminnych, a procesy rozwoju gminy powinny zachodzić przy zapewnieniu warunków trwania i wzbogacania materialnego dziedzictwa kulturowego.

Współpraca środowisk samorządowych i konserwatorskich przy realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami powinna przynieść wszystkim stronom wymierne korzyści: zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, poprawę stanu obiektów zabytkowych, zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych, rozwój społeczno-gospodarczy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Podstawą prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz.U. z 2003 r. Nr 162 , poz. 1568). Ustawa ta wprowadziła obowiązek sporządzenia przez samorządy zarówno wojewódzkich, powiatowych oraz gminnych programów opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) określiła zasadnicze cele programów opieki nad zabytkami:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;

- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny program opieki nad zabytkami sporządzono zgodnie z wytycznymi opracowanymi przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków opublikowanymi w 2008 r. w formie poradnika metodycznego.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

3.1. Definicje.

Z uwagi na konieczność precyzyjnego odnoszenia się w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami do zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), przyjęto za ustawą następujące definicje:

- 1) zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
- 3) zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
- 4) zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;

- 11) badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- 15) otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

3.2. Opieka nad zabytkami jako zadanie własne gminy.

Obowiązki jednostek samorządowych określają zarówno przepisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), jak również ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r., Nr 16 poz. 95 1568 z późn. zm.).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa obowiązki oraz kompetencje gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Obowiązki są określone m.in. w art.22, pkt.4 narzucającym obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków, art. 87 regulującym sporządzenie na okres czteroletni gminnych programów opieki nad zabytkami, oraz w art.18 i 19 nakazujących uwzględnianie zapisów tych programów przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania.

Ponadto w nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia z dnia 18 marca 2010 r., która weszła w życie 5 czerwca 2010 r., do art. 19 dodano ust. 1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Są to zabytki wpisane do rejestru wraz z ich otoczeniem oraz zabytki nieruchomości, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Dodatkowo w artykułach 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71 i 72 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zawarte są szczegółowe określenia obowiązków samorządu dla objętych ochroną zabytków, które są własnością gminy lub są w jej posiadaniu.

Dodatkowo art. 81 i 82 regulują możliwość udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Na podstawie art. 96 istnieje także możliwość, iż wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa.

W Ustawie o samorządzie gminnym, w rozdziale 2, określone są zadania odnoszące się wprost lub pośrednio do ochrony zabytków. Art. 6. 1. mówi, iż do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów, co za tym idzie również opieka nad zabytkami. Art. 7. 1. doprecyzowuje, że zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy, co może się przekładać na działania związane z opieką nad zabytkami w kontekście: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, kultury, w tym bibliotek gminnych i innych placówek upowszechniania kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy i współpracy z organizacjami pozarządowymi.

3.3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.

Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela (art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP). Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest wskazywana wcześniej ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Przy opracowywaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy cyt. wyżej ustawy: art. 3, 4, 6, 7, 16 ust. 1, art. 17, 18, 19, 20, 21, 22 oraz art. 89. Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Istotne jest uwzględnienie innych uregulowań prawnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, które znajdują się w wielu obowiązujących ustawach, w tym w:

1. ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.),
2. ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (tekst jednolity Dz.U. z 2013 r. poz. 1409),
3. ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo Ochrony środowiska (tekst jednolity Dz.U. z 2013 r. poz. 1232),
4. ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz.U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 z późn. zmianami),
5. ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz.U. z 2014 r. poz. 518),
6. ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz.U. z 2012 poz. 406),
7. ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536).
8. Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz.U. z 2010 r. nr 95, poz. 613)

oraz w aktach wykonawczych do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych,
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem,
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowej,
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”,
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 19 kwietnia 2004 r. w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

1. ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.),
2. ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. Nr 85, poz. 539 z późn. zm.).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

1. ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz.U. z 2006 r. Nr 97, poz. 673 z późn. zm.).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

4.1. Strategiczne cele polityki Państwa w zakresie Ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Łambinowice jest zbieżny ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w dokumentach:

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017.

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, najważniejszym dokumentem określającym politykę państwa polskiego w sferze ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym, jest Krajowy Program Opieki nad Zabytkami.

Dnia 24 czerwca 2014 roku uchwałą nr 125/2014 Rady Ministrów ustanowiono „Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami” stanowiący program rozwoju w rozumieniu art. 15, ust. 4, pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712, z późn. zm.).

Zgodnie z art. 84 i 85 ust. 1 *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, Krajowy Program stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego. Natomiast na podstawie art. 90 ust.2 pkt 1 niniejszej ustawy obowiązek sporządzenia Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami spoczywa na Ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego, przez Generalnego Konserwatora Zabytków.

Celem Krajowego Programu jest stworzenie warunków niezbędnych do sprawowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Powinny zostać w nim określone cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposoby finansowania planowanych działań oraz harmonogram ich realizacji. Zadaniem głównym polityki państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest stworzenie procedur, które dostosowałyby tę sferę do warunków gospodarki rynkowej.

W uchwalonym w dniu 24 czerwca 2014 r. *Krajowym Programie Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017* określono cele i kierunki działań w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dla organów i jednostek administracji publicznej.

Celem głównym Krajowego Programu jest:

Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków wew rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków

Dla realizacji celu głównego opracowano trzy cele szczegółowe:

1. Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce, w ramach którego określono kierunki działania:
 - 1) porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych (księgi A i C);
 - 2) przygotowanie ratyfikacji Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego;
 - 3) wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych zgodnie z obowiązującą doktryną konserwatorską;
 - 4) wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego;
 - 5) opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych;
 - 6) opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków;
- realizacja badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych, ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.

2. Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków, w ramach którego określono kierunki działania:
 - 1) zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach;
 - 2) wypracowanie standardów, pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną;
 - 3) podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach 10ochrony zabytków;
 - merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.
3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji, w ramach którego określono kierunki działania:
 - 1) przygotowanie ratyfikacji Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, *Faro 2005*;
 - 2) wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy - kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych;
 - 3) promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem Internetu;
 - zwiększanie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

W ramach kierunków działań zaplanowano szczegółowe zadania, mające na celu wypracowanie podjętych założeń na lata 2014-2017 lub w przedłużeniu na okres funkcjonowania, kolejnej, czteroletniej edycji *Krajowego Programu*.

Oprócz określenia celów, kierunków zadania oraz opracowania szczegółowych działań, jak również metod monitorowania, opracowano szczegółowy harmonogram wdrażania *Krajowego Programu* w ramach poszczególnych celów.

Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004 – 2013 formułuje jako cel strategiczny zrównoważenie rozwoju kultury w regionach, w ramach którego jednym z celów szczegółowych określa zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywną ochronę zabytków. Instrumentami realizacji strategii mają być m.in. Narodowe Programy Kultury, wśród których znajduje się Narodowy Program Kultury - „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Celem tego programu jest poprawa stanu i dostępności zabytków poprzez:

- tworzenie warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze ochrony zabytków,
- kompleksową rewaloryzację zabytków i ich adaptację na cele społeczne,
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości,
- tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- promocję polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą,
- wzmocnienie zasobów ludzkich w sferze ochrony zabytków,
- podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej dziedzictwa kulturowego,
- zabezpieczanie zabytków i archiwaliów przed nielegalnym wywozem za granicę.

Priorytetem I działania Narodowego programu kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” jest aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe. Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie ich dostępności dla mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja zadań ma pozwolić na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadaniem dziedzictwem kulturowym.

Priorytetem II jest edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Działania realizowane w ramach tego priorytetu to rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie tożsamości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego oraz ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granice.

W **Uzupełnieniu narodowej strategii rozwoju kultury na lata 2004 – 2020** przewidziano wśród instrumentów wdrożenia m. in. programy operacyjne. Należą do nich m.in.: „Dziedzictwo kulturowe” - realizowany w ramach dwóch komplementarnych priorytetów: rewaloryzacja zabytków nieruchomości oraz rozwój kolekcji muzealnych. Podstawowym celem pierwszego priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego,

kompleksowa rewaloryzacja zabytków, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, wreszcie zabezpieczenia zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego. Priorytet drugi koncentruje się natomiast na zadaniach związanych z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych.

- „Edukacja kulturalna i upowszechnianie kultury” – głównym celem programu jest podnoszenie kompetencji kulturalnych społeczeństwa, przygotowanie dzieci i młodzieży do aktywnego uczestnictwa w kulturze, tworzenie warunków do rozwijania aktywności twórczej, wzbogacenie oferty kulturalnej kierowanej do szerokiego grona odbiorców, zachowanie tradycji i przekazu ludowego dziedzictwa kulturowego, a także podnoszenie kwalifikacji i doskonalenie zawodowe osób działających w sferze upowszechniania kultury. Dla realizacji celu przewidziane zostały m.in. zadania z zakresu ochrony i rozwoju specyficznych dla regionów inicjatyw kulturalnych, szczególnie z zakresu kultury ludowej.
- „Obserwatorium kultury” – celem programu jest stworzenie platformy wymiany poglądów i wiedzy oraz dyskusji na temat problemów i uwarunkowań rozwoju kultury. Dla realizacji celu przewidziane zostały m.in. zadania z zakresu realizacji prac badawczych i dokumentacyjnych oraz analiz dotyczących uczestnictwa w kulturze, ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego oraz tradycji regionalnych, rynku pracy w kulturze, finansowania kultury, zarządzania kulturą, systemów informacji o kulturze, statystyki kultury.
- „Promesa Ministra Kultury” – celem jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury wkładu krajowego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich.
- „Rozwój inicjatyw lokalnych” – celem programu jest wyrównywanie różnic w dostępie do kultury, pobudzanie inicjatyw lokalnych oraz stwarzanie na poziomie lokalnym warunków do rozwoju twórczości.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Łambinowice wykazuje zgodność zarówno z programami o charakterze wojewódzkim jak i powiatowym, a w szczególności z następującymi programami strategicznymi i ich celami:

- *Strategią Rozwoju Województwa Opolskiego do roku 2020*, w której zwrócono uwagę na szczególne dziedzictwo kulturowe województwa opolskiego, w szczególności zabytkowe zespoły, kompleksy zabytkowej architektury sakralnej i świeckiej, dzieła architektury dworskiej, budownictwa obronnego i wiejskiego, zespoły pałacowo – parkowe, kościoły, klasztory, zabytkowe świątynie na obszarach wiejskich. Zwrócono uwagę na często zły stan obiektów i zespołów dziedzictwa kulturowego, kwalifikujący do renowacji i rewitalizacji.

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do roku 2020 została uchwalona przez Sejmik Województwa Opolskiego w dniu 28 grudnia 2012 r. Stanowi ona najważniejszy element programowania strategii rozwojowej regionu. W dokumencie wizję Województwa Opolskiego określono w następujący sposób:

Województwo opolskie to wielokulturowy region, wykształconych, otwartych i aktywnych mieszkańców, z konkurencyjną i innowacyjną gospodarką oraz przyjaznym środowiskiem życia.

- *Strategią Rozwoju Turystyki w Województwie Opolskim na lata 2007-2013* - opublikowana przez Opolską Regionalną Organizację Turystyczną, zaakceptowana przez Komitet Monitorujący i poddana konsultacjom społecznym - w zawartej w niej diagnozie sytuacji województwa i działaniach przyjętych do realizacji na lata 2007-2013 odnosi się także do zagadnień dziedzictwa kulturowego całego województwa i poszczególnych gmin. Strategia definiuje misję w następujący sposób: *Turystyka – to wiele szans i możliwości dla mieszkańców województwa, turystów i odwiedzających gości.* Główną szansą dla rozwoju turystyki w naszym województwie jest – zdaniem autorów opracowania turystyka sentymentalna, tzw. turystyka „do korzeni”. Przedmiotem zainteresowań turystów niemieckich odwiedzających krewnych, znajomych, miejsca urodzenia itp.

są zabytkowe układy urbanistyczne, obiekty techniki oraz inne walory kulturowe i przyrodnicze, a także miejsca związane z biografią słynnych Niemców i spuścizną po wielkich rodach.

Dla osiągnięcia wzrostu turystyki sentymentalnej konieczne jest podjęcie m.in. następujących działań:

- traktowanie miejsc historycznych polsko-niemieckich jako wspólne dziedzictwo kulturowe (np. Góra Św. Anny, Łambinowice),
- promowanie miejsc związanych ze słynnymi rodami niemieckimi,
- wyeksponowanie (np. podświetleniem) wybranych obiektów związanych z turystyką sentymentalną,
- zabezpieczenie przed dewastacją i niszczeniem obiektów ważnych dla turystyki sentymentalnej,
- wyeksponowanie (np. podświetleniem) wybranych obiektów związanych z turystyką sentymentalną,
- przywrócenie i utrzymanie funkcji parkowych wokół obiektów historycznych.

- *Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego 2014–2020* - według obecnego projektu dokumentu pn. „Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego 2014-2020” z lipca 2013 roku w ramach Osi Priorytetowej 6. Ochrona środowiska, dziedzictwa kulturalnego i naturalnego określono cele tematyczne/priorytety inwestycyjne:

PI 6.3: Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego:

Wielokulturowość regionu, mieszanie i przenikanie się różnorodnych tradycji, zwyczajów i języków przyczyniło się do powstania niepowtarzalnego zbioru cennych obiektów dziedzictwa kulturowego. Różnorodność narodowościowa wymieniana jest jako jeden z największych atutów województwa opolskiego, której efektem działalności jest wyjątkowe bogactwo kulturowe. Na skutek wysokiej aktywności mieszkańców zabytki, obiekty dziedzictwa oraz instytucje kultury w regionie wciąż wymagają remontów i adaptacji do współczesnych wymogów odbiorców kultury i sztuki. Stan techniczny wielu zespołów dziedzictwa kulturowego i obiektów pogrupowanych w ciekawe szlaki kulturowe lub stanowiących podstawę do ich utworzenia jest zły, przez co kwalifikują się do renowacji i rewitalizacji. Ze względu na kubaturę lokalnych zabytków ich rewitalizacja wymaga znacznych nakładów inwestycyjnych, pozostających poza zasięgiem możliwości jednostek samorządu terytorialnego, mocno zaangażowanych w proces poprawy ich stanu.

Dodatkowym problemem jest brak skutecznej promocji organizowanych przedsięwzięć kulturalnych, co przekłada się na bardzo niski poziom wiedzy o ofercie miasta i regionu w tym zakresie oraz obniżone uczestnictwo ludności w wydarzeniach.

W ramach celów dla osi priorytetowej 6. określono: m.in.: rozwój oferty kulturowej regionu. Jednym z działań podejmowanych w zakresie Priorytetu Inwestycyjnego 6.3 *Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego* na poziomie województwa będzie promowanie kultury i dziedzictwa kulturowego regionu. Do sprawnego wdrożenia założonego celu konieczne jest zapewnienie koordynacji działań informacyjno-promocyjnych na szczeblu ponadlokalnym. W tym celu planowane jest powołanie regionalnego centrum kultury zapewniającego szeroki wachlarz informacji o podejmowanych w regionie wydarzeniach. Do zakresu jego zadań wpisywać będzie się zarówno monitorowanie poziomu dostępności obiektów kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie, jak i prowadzenie kampanii adresowanych do konkretnych grup docelowych.

Do przykładowego zakresu realizowanych w ramach Priorytetu inwestycyjnego 6.3 projektów zalicza się:

Typ I. Infrastruktura ponadlokalnych obiektów kultury

- Budowę, przebudowę i remont obiektów kultury, służących podwyższeniu ich standardu technicznego, w tym dostosowanie obiektów do wymogów bezpieczeństwa wynikających z aktualnych przepisów prawa,
- zakup wyposażenia wpływającego na unowocześnienie obiektów kultury, w tym m.in. sprzętu wystawienniczego, magazynowego, technicznego i multimedialnego,
- przebudowę, remont i wyposażenie obiektów kultury w celu ułatwienia dostępu osobom niepełnosprawnym,
- projekty promocyjne dot. organizacji imprez i wydarzeń kulturalnych.

Typ II. Ochrona dziedzictwa kulturowego lub naturalnego

- Odbudowę, przebudowę, konserwację lub remont obiektów historycznych, zabytkowych oraz obiektów dziedzictwa naturalnego,

- Budowę towarzyszącej infrastruktury technicznej, informacyjnej oraz zagospodarowanie terenu wokół obiektów dziedzictwa kulturowego lub naturalnego, dostosowanie tych obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- roboty budowlane lub wyposażenie zabytków techniki i architektury w celu ich adaptacji na potrzeby kulturowe,
- projekty inwestycyjne związane z zabezpieczeniem ww. obiektów na wypadek zagrożeń;
- przebudowę lub remont budynków wraz z wyposażeniem pomieszczeń do właściwego przechowywania zbiorów oraz ich zabezpieczenia,
- konserwację muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz innych zabytków ruchomych.

- *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego* - został przyjęty Uchwałą nr XLVIII/505/2010 Sejmiku Województwa Opolskiego w dniu 28 września 2010 r. Zadaniem Planu jest określenie przestrzennych uwarunkowań rozwoju oraz kierunków i priorytetów kształtowania środowiska przyrodniczego, kulturowego i zurbanizowanego w ciągu najbliższych kilkunastu lat z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. Istotnym celem opracowania jest wskazanie niebezpieczeństw, jakie mogą wyzwać nowe inwestycje dla historycznie ukształtowanego zabytkowego krajobrazu kulturowego Opolszczyzny.

Głównym celem polityki przestrzennej województwa opolskiego jest kształtowanie struktury przestrzennej, która będzie pobudzała rozwój województwa, zapewniała konkurencyjność w stosunku do otoczenia zewnętrznego i eliminowała niekorzystne różnice w warunkach życia wewnątrz regionu.

Kwestia środowiska kulturowego regionu została poruszona w części poświęconej planowaniu przestrzennemu. Wśród celów zagospodarowania przestrzennego w zakresie osadnictwa wymienia się utrzymanie historycznie ukształtowanej sieci osadniczej.

Również rozdział traktujący o turystyce, w istotny sposób dotyka spraw związanych z dziedzictwem kulturowym. Według autorów opracowania, ochrona i racjonalne wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego warunkuje rozwój turystyki.

Oddzielny rozdział Planu poświęcono bezpośrednio dziedzictwu kulturowemu Opolszczyzny. Podkreślono, że obiekty kultury materialnej winny być wykorzystane i użytkowane z zapewnieniem opieki konserwatorskiej, rewaloryzacji i nadania im odpowiednich funkcji użytkowych.

Zasoby dziedzictwa kulturowego województwa, obejmujące cenne zabytki wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego i gminnych ewidencji zabytków, historycznie ukształtowane układy przestrzenne, stanowiska archeologiczne oraz dziedzictwo kultury niematerialnej, stanowią wartości podlegające ochronie.

Za główne zasady zagospodarowania przestrzennego w zakresie dziedzictwa kulturowego Plan uznaje:

1. Zachowanie ładu przestrzennego na terenach zabudowy historycznej poprzez:
 - wymóg uczytelniania historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych,
 - wymóg dostosowania nowej zabudowy w zakresie skali, formy, materiału i koloru do zabudowy historycznej,
 - wymóg szczególnej ochrony elementów tworzących zabytkowy charakter przestrzeni,
2. Obejmowanie prawną ochroną dziedzictwa kulturowego poprzez opracowywanie m.p.z.p. z określeniem stref ochrony konserwatorskiej – priorytet dla obszarów cennych pod względem zabytkowym.
3. Nadawanie mocy prawnej Gminnym Ewidencjom Zabytków poprzez umieszczanie ich w m.p.z.p.
4. Kompleksową ochronę obszarów i obiektów zabytkowych.
5. Wykorzystanie obiektów i obszarów zabytkowych do pełnienia określonych funkcji, zgodnych bądź nie kolidujących z ich zabytkowym charakterem.
6. Oszczędne kształtowanie krajobrazu kulturowego, a także przeciwdziałanie rozpraszaniu historycznie ukształtowanej zabudowy.
7. Harmonizowanie zabytkowych układów urbanistycznych w powiązaniu z rozwojem osadnictwa i komunikacji.
8. Zachowanie mieszkalno-usługowego charakteru centrów miast.
9. Eksponowanie regionalnych cech środowiska kulturowego województwa opolskiego.

10. Inicjowanie nowych form ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez tworzenie pomników historii i parków kulturowych w symbiozie z przyrodą i wymogami rozwoju społeczno-gospodarczego.

Główne kierunki polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego:

1. Ochrona zabytkowego krajobrazu kulturowego.
2. Ochrona historycznych układów przestrzennych.
3. Ochrona obiektów i miejsc dziedzictwa kulturowego, w tym dóbr kultury współczesnej.
4. Ochrona dziedzictwa archeologicznego.
5. Ochrona materialnych i niematerialnych przejawów tradycji kultury ludowej.
6. Ochrona miejsc pamięci narodowej i świadectw przeszłości historycznej.
7. Wykorzystanie elementów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju regionu.

Podstawowe kierunki działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego określone w Planie Zagospodarowania Województwa Opolskiego:

1. Rewaloryzacja i użytkowanie obiektów zabytkowych zgodnie z wytycznymi konserwatorskimi,
2. Prace dokumentacyjne obiektów zabytkowych (archiwizujące historię, przekształcenia i podstawowe historyczne elementy konstrukcyjne wraz z detalami architektonicznymi);
3. Wykorzystanie obiektów zabytkowych zgodnie z ich pierwotnym przeznaczeniem bądź nie kolidującym z ich zabytkowym charakterem,
4. Ochrona, konserwacja, rewaloryzacja i porządkowanie zabytkowych parków i cmentarzy.

- *Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2011-2014* - przyjęty został do realizacji uchwałą Sejmiku Województwa Opolskiego nr V/76/2011 z dnia 29 marca 2011 r. Opisując walory województwa opolskiego autorzy opracowania podkreślają, że Opolszczyzna to ziemia pogranicza o bogatych dziejach, która ze względu na to, że panowali tu Piastowie, królowie czescy, austriaccy Habsburgowie, Prusacy i Niemcy, posiada wielokulturowe dziedzictwo historyczne. Zachowanie tego bogatego i zróżnicowanego krajobrazu kulturowego stało się jednym z priorytetów polityki władz samorządu województwa. Program przytacza zasób obiektów cennych kulturowo, który wyszczególniony jest we wcześniej opracowanym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego.

Program określił cele strategiczne i priorytety polityki samorządu wojewódzkiego w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami:

I Cel Strategiczny: utrzymanie i zarządzanie zasobem regionalnego dziedzictwa.

Priorytety:

- realizacja zadań własnych samorządu woj. w świetle ustawy o ochronie zabytków,
- rewaloryzacja miast,
- poprawa stanu zachowania krajobrazu i dziedzictwa regionalnego oraz odnowa wsi,
- ochrona dziedzictwa archeologicznego,
- rozwój muzealnictwa i wystawiennictwa,
- rozwój instytucji opieki nad zabytkami.

II Cel Strategiczny: ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego.

Priorytety:

- uznanie dziedzictwa kulturowego za bogactwo stymulujące rozwój gospodarczy,
- wstrzymanie procesu degradacji założeń pałacowo-parkowych,
- wspieranie inicjatyw mających na celu podniesienie rangi obiektów i zespołów zabytkowych,
- wspieranie działania istniejących szlaków oraz inicjatyw na rzecz tworzenia nowych szlaków.

III Cel Strategiczny: promocja dziedzictwa kulturowego i rozwój tożsamości regionalnej.

Priorytety:

- podniesienie poziomu wiedzy społeczeństwa o regionalnym dziedzictwie kulturowym,
- powołanie nowych instytucji do spraw dziedzictwa i współpraca z już istniejącymi,
- współpraca między regionami.

Dokument nakreślił także szczegółowo kierunki działań warunkujące realizację założeń programu. Analiza skutków realizacji poprzedniego programu skłoniła samorząd województwa opolskiego do kontynuacji jego głównych założeń w latach 2011-2014. Cele strategiczne i priorytety nie uległy

zmianie. W niewielkim stopniu skorygowano zadania zmierzające do osiągnięcia planowanych efektów.

- *Strategia Rozwoju wspólnoty Międzygminno – Powiatowej Ziemi Nyskiej na lata 2004-2015* – w której wskazano na obszary problemowe dla całej Wspólnoty międzygminno – powiatowej Ziemi Nyskiej; w tym m.in.:

- Ochrona zabytków i miejsc pamięci,
- Modernizacja miast zabytkowych.

Cele operacyjne w ramach priorytetu Turystyka:

- 7.4. Promocja agro i ekoturystyki,
- 7.5. Renowacja, konserwacja i utrzymanie zabytków,
- 7.6. Stworzenie systemu promocji turystycznej,
- 7.7. Wspieranie tworzenia i promocji lokalnych produktów turystycznych,
- 7.8. Wykorzystanie posiadanego potencjału kulturowego, historycznego i przyrodniczego do rozwoju sektora turystyki.

W ramach poszczególnych pól aktywności celom operacyjnym przypisano następujące idee projektów:

Co: Renowacja, konserwacja i utrzymanie zabytków:

P: Wspieranie działań stowarzyszeń zajmujących się ochroną zabytków na terenie powiatu nyskiego,

P: Powołanie i organizacja Regionalnego Centrum Konserwacji i Renowacji Zabytków,

P: Opracowanie projektów rekonstrukcji zabudowy staromiejskiej miast Ziemi Nyskiej ze szczególnym uwzględnieniem Starówki Paczkowa.

Program Opieki Nad Zabytkami dla Gminy Łambinowice na lata 2014-2017 został opracowany w korelacji i komplementarności z treścią omówionych wyżej dokumentów, co ma na celu ujednoczenie polityki wobec problemu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na wszystkich poziomach życia społecznego i stworzenie sprawnego systemu racjonalnego i skutecznego zarządzania dziedzictwem kulturowym.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy).

5.1.1. Dokumenty o charakterze strategicznym.

5.1.1.1. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Łambinowice na lata 2005-2015.

W Planie wymienione zostały projekty współfinansowane z zasobów EFRR, które dotyczyć będą między innymi:

Na obszarach wiejskich i w małych miastach:

- infrastruktury technicznej
- infrastruktury kulturalnej, turystycznej oraz obiektów dziedzictwa przyrodniczego wraz z usługami towarzyszącymi
- kompleksowego zagospodarowania terenu

Na obszarach rewitalizacji miast, dzielnic miast, obszarów przemysłowych i powojkowych

- zmiany funkcji wykorzystania terenu, rozbudowy i modernizacji infrastruktury lokalnej oraz infrastruktury turystycznej i kulturalnej, w tym ochrony dziedzictwa kulturowego

Projektowane działania:

- utworzenie muzeum wsi Mańkowice atuty: muzeum centralne na terenie gminy,
- utworzenie Muzeum sprzętu rolnego - ratowanie dziedzictwa kulturowego.

5.1.1.2. Strategia Rozwoju Gminy Łambinowice.

Definiuje mocne i słabe strony gminy i w konsekwencji dochodzi do wizji i celów rozwoju Gminy na różnych płaszczyznach, w podziale na krótkoterminowe, średnioterminowe i długoterminowe.

Wizja rozwoju Gminy to:

"Zintegrowany społecznie, otwarty na współpracę z sąsiadami i zagranicą Subregion Ziemi Nyskiej wchodzącej w skład Euroregionu PRADZIAD, o aktywnej, wykształconej i zamożnej ludności, pracującej na rzecz nieustannego rozwoju gospodarczego poprzez wykorzystanie:

- położenia, walorów środowiska przyrodniczego,
- bogatej historii, a zwłaszcza "europejskiej przestrzeni cierpienia i pojednania",
- potencjału rozwiniętego rolnictwa i przetwórstwa,
- bazy przemysłowej i technicznej,
- bogactw przyrody (kopalina, lasy, rzeki),

do rozwoju produkcji towarowej i turystyki, podnoszenia poziomu cywilizacyjnego, kulturowego i zdrowotnego mieszkańców, żyjących w bezpiecznym, czystym i przyjaznym środowisku.

W Strategii określono m.in. cele średnioterminowe - zagospodarowanie terenów wokół Muzeum i Ośrodka Kultury pod kątem infrastruktury turystycznej.

5.1.2. Dokumenty wyznaczające kierunki polityki przestrzennej gminy.

5.1.2.1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łambinowice Zmiana – tekst jednolity 2008r/2012r. zostało przyjęte Uchwałą XIII/106/12 Rady Gminy w Łambinowicach z dnia 24 lutego 2012r.

Dokument określa, iż w rozwoju przestrzennym należy kierować się następującymi zasadami, uwzględniającymi zakres działań dotyczących sfery wartości kulturowych i krajobrazowych gminy, określonych przez Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz realizować ustalenia wynikające z ustaleń dotyczących Obszaru Chronionego Krajobrazu Borów Niemodlińskich. Prowadzona polityka przestrzenna gminy winna uwzględniać:

- konserwację i rewaloryzację w odniesieniu do obiektów i terenów zabytkowych;
- adaptację w odniesieniu do obiektów i terenów o potencjalnych wartościach kulturowych;
- modernizację w odniesieniu do obiektów nie mających cech zabytkowych, a dysharmonizujących obszar o wartościach kulturowych;
- utrwalanie dotychczasowej formy przestrzennej w danej miejscowości w sytuacji niewielkiego nawarstwienia w stosunku do formy pierwotnej;
- ochronę terenów osadniczych przed niekontrolowaną, pod względem estetyki architektonicznej, zabudową nie dostosowaną do środowiska kulturowego;
- eliminację czynników degradujących układy historyczne jednostek osadniczych;
- adaptację i modernizację elementów zabudowy i krajobrazu do potrzeb współczesnych;
- zagospodarowanie obiektów opuszczonych;
- rewaloryzację wartości krajobrazowych, zachowaniem i adaptacją dawnych zagród chłopskich i folwarków stanowiących wartości historyczne i krajobrazowe;
- eksponowanie regionalnej odrębności terenu;
- bezwzględną ochronę historycznego układu przestrzennego i komunikacyjnego jednostek osadniczych;
- projektowanie nowej zabudowy indywidualnie, w dostosowaniu do otoczenia oraz zachowania równowagi elementów krajobrazu historycznego regionu;

Dokument formułuje cele kulturowe, polegające na zachowaniu wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego oraz kształtowaniu atrakcyjnego wizerunku gminy poprzez:

- ochronę istniejących zasobów kulturowych; ich restrukturyzację, renowację i rewitalizację,
- kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego z zachowaniem naturalnych krajobrazów i zabytkowych układów urbanistycznych,
- uwzględnienie w planach miejscowych wsi problematyki ochrony wartości kulturowych,

- wykształcenie ciągu kulturowego „obszaru pamięci” obejmującego Centralne Muzeum Martyrologii Jeńców Wojennych w Łambinowicach i tereny cmentarzy jenieckich.

Ochroną obejmuje się następujące obszary kulturowe, dla których ustanawia się strefy ochrony konserwatorskiej: Łambinowice - obszar obozu jeńców wojennych – Pomnik Pamięci Narodowej oraz na cmentarzach wojskowych z okresów wojen prusko-francuskiej I Światowej i II Światowej:

Strefa „B” – ochrony konserwatorskiej dóbr kultury i zachowanych elementów zabytkowych,

Strefa „K” – ochrony krajobrazu, obejmująca teren obozu oraz cmentarzy jeńców wojennych, w powiązaniu z granicą ochrony krajobrazu Borów Niemodlińskich

Strefa „E” – ekspozycji zabytkowego układu obejmująca teren wzdłuż ulicy Obozowej, z istniejącą przedwojenną zabudową powstałą równoległe z obozem jenieckim; Dworzysko (Hunów) - wydzielony zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem

Strefa „B” – ochrony elementów zabytkowych - rewaloryzacja zespołu z restauracją parku przypałacowego z przeznaczeniem na siedzibę fundacji, centrum hotelowo - konferencyjne, itp. Jasienica Dolna – zespół pałacowo – parkowy z folwarkiem – rekompozycja założenia pałacowo folwarcznego z przeznaczeniem na mieszkalnictwo zbiorowe z funkcją usługową – centrum konferencyjno -hotelowe itp. i ewentualnym zachowaniem funkcji usługowej- szkoły podstawowej w budynku pałacu. Okopy – zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem

Strefa „B” – ochrony elementów zabytkowych obejmująca zespół pałacowo - parkowy – rewaloryzacja całości założenia z przeznaczeniem na mieszkalnictwo zbiorowe z funkcją usługową, siedzibę fundacji, centrum hotelowo - konferencyjne, itp. Malerzowice Wielkie, Bielice, Jasienica Dolna, Mańkowice, Łambinowice, Wierzbie

Strefa „OW” – obserwacji archeologicznych.

5.1.2.2 Plan zagospodarowania przestrzennego gminy.

Aktualnie dla obszaru gminy obowiązują:

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Łambinowice w rejonie ulic ul. Obozowej zatwierdzony Uchwałą Nr XXXIII/229/2001 Rady Gminy w Łambinowicach z dn. 30.10.2001 r., ze zmianą zatwierdzoną uchwałą nr XXXIX/241/10 z dn.24.06.2010r.
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Łambinowice w rejonie ulic ul. Kolejowej- gen. Zawadzkiego-Mickiewicza zatwierdzony Uchwałą Nr IX/54/2003 Rady Gminy w Łambinowicach z dn. 21.06.2003r., ze zm.
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Łambinowice zatwierdzony uchwałą nr XXXIX/242 /10 Rady Gminy Łambinowice z dnia 24 czerwca 2010r.,
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Wierzbie zatwierdzony uchwałą nr XXXIX/245/10 Rady Gminy Łambinowice z dnia 24 czerwca 2010r.,
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Szadurczyce zatwierdzony uchwałą nr XXXIX/246 /10 Rady Gminy Łambinowice z dnia 24 czerwca 2010r.,
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Budzieszowice zatwierdzony uchwałą nr XXXIX/244 /10 Rady Gminy Łambinowice z dnia 24 czerwca 2010r.,
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Sowin zatwierdzony uchwałą nr XXXIX/247/10 Rady Gminy Łambinowice z dnia 24 czerwca 2010r.,
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru górniczego złoża „Bielice” zatwierdzony uchwałą nr XXXII/222 /05 Rady Gminy Łambinowice z dnia 22 września 2005r.,
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części wsi Jasienica Dolna zatwierdzony uchwałą nr XXVIII/183 /2005 Rady Gminy Łambinowice z dnia 31 marca 2005r., ze zmianą zatwierdzoną uchwałą nr XXIV/139/08 z dn.30.12.2008r.
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części wsi Jasienica Dolna zatwierdzony uchwałą nr XXXIX/243 /10 Rady Gminy Łambinowice z dnia 24 czerwca 2010r.,
- zmiany planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Łambinowice zatwierdzone uchwałą nr XXI/119/96 Rady Gminy Łambinowice z dnia 27 sierpnia 1996r.,
- zmiana planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Łambinowice w zakresie dotyczącym przebudowy istniejącej linii 220kV na napięcie 400kV zatwierdzone uchwałą nr XXXII/221/2001 Rady Gminy Łambinowice z dnia 30 sierpnia 2001r.

5.1.3. Inne dokumenty.

5.1.3.1 Program Ochrony Środowiska, Plan Gospodarki Odpadami w Gminie Łambinowice na lata 2005-2015

W Programie zwraca się uwagę, iż podstawowymi elementami zachowanego dziedzictwa kulturowego są pojedyncze obiekty, układy przestrzenne i krajobrazowe (pałace, zespoły pałacowo-parkowe) oraz charakterystyczne dla Dolnego Śląska układy ulicowe z dość dobrze zachowanymi zagrodami (frontowe budynki szczytowe, budynki „wycugowe”, okazałe bramy i/lub budynki bramne, spichlerze, zabudowa murowana o bogatym wystroju architektonicznym) ukształtowane we wsiach: Budzieszowice, Bielice, Malerzowice Wielkie, Lasocice, Łambinowice, Mańkowice, Jasienica Dolna, Sowin, Szadurczyce, Wierzbie. Ze względu na znaczne wartości historyczne i kulturowe, ochronie konserwatorskiej podlegają również cmentarze (Bielice, Malerzowice Wielkie, Lasocice, Łambinowice, Mańkowice, Jasienica Dolna, Szadurczyce, Wierzbie) z cennymi zabytkami sztuki sepulkarnej, zachowanym układem alejek, ścieżek cmentarnych; zabytki ruchome (Lasocice, Bielice, Jasienica Dolna, Malerzowice Wielkie) oraz stanowiska archeologiczne na obszarze Bielic, Mańkowic, Piątkowic, Łambinowic, Wierzbia.

Największe znaczenie, ze względu na charakter historyczny gminy, przedstawiają tereny byłego obozu jeńców wojennych i cmentarzy wojskowych z okresu wojen: prusko-francuskiej, I i II światowej, uznane za Pomniki Pamięci Narodowej.

Celem nadrzędnym w ochronie środowiska Gminy Łambinowice jest:

Ekologizacja życia człowieka, zachowanie równowagi pomiędzy rozwojem cywilizacyjnym, a środowiskiem przyrodniczym oraz ciągła poprawa relacji człowiek – natura.

Jednym z głównych celów (Cel 1) jest *zachowanie i wzbogacenie walorów krajobrazu:*

- zachowanie obszarów cennych przyrodniczo (kompleksy leśne, doliny rzeczne, zbiorniki wodne),
- powiązanie zadań w zakresie ochrony walorów przyrodniczych z ochroną walorów kulturowych i architektonicznych - parki podworskie w Malerzowicach Wielkich, Wierzbii, Dworzysku, Lasocicach,
- zagospodarowanie terenu (w tym rozwój infrastruktury) z możliwie najmniejszym naruszeniem jego naturalnej rzeźby - tereny popolygonowe w Łambinowicach, turystyczne wykorzystanie wyrobisk w Malerzowicach Wielkich, rozwój infrastruktury turystycznej szczególnie w okolicach Sowina i Malerzowic Wielkich.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.

5.2.1. Zarys historii obszaru gminy.

Pierwsi ludzie pojawili się na tych terenach najpewniej w starszej epoce kamienia, w paleolicie. Świadczą o tym m.in. odkryte niedawno, bo w 2000 roku, w Sowinie, kompletne pracownie obróbki krzemienia i obozowiska. Były to tzw. wędrownie ludy leśne. W okolicach Piątkowic rozwijała się kultura amfor kulistych, zaś Bielice stały się znacznym miejscem sepulkralnym - cmentarzyskiem. Prehistoryczne, neolityczne obozowiska w okolicach Wierzbia, Bielic, Mańkowic czy Piątkowic i Lasocic przekształciły się w średniowieczne osady rzemieślnicze, i grodziska.

Osadnictwo na szeroką skalę rozpoczęło się na obszarze gminy około XII – XIII wieku, kiedy to na nowo wyznaczonych terenach rozpoczęła się uprawa roli. Ludy rolnicze obrały szczególnie żyzną dolinę rzeki Nysy, zwłaszcza tereny dzisiejszych Bielic i Piątkowic, nieco później Mańkowic.

Nazwy większości wsi obecnej gminy Łambinowice zapisane były po raz pierwszy na przełomie XII – XIV wieku. Pisano wówczas o Jessenitz, Drogussow czy Zadurczicz. Mangoldi villa w 1300-nym roku to dzisiejsze Mańkowice. Nieco później, bo w XV – XVI wieku wymienia się Sowin, jako Sabine i Wiersbel czyli Wierzbie.

We wczesnym średniowieczu, pod względem liczby ludności prym wiodły Bielice, niepisane centrum tych terenów i Jasienica, nieco później Mańkowice. W połowie XIX wieku dołącza do nich, liczące ponad 1000 mieszkańców Wierzbie, zaś na przełomie XIX – XX wieku Łambinowice.

W 1862 roku władze pruskie wybudowały w Łambinowicach poligon wojskowy, który na stałe zróst się z panoramą i historią gminy. Związane z tymi obszarami późniejsze wydarzenia nadały im specyficzny charakter, który ostatecznie sytuuje Łambinowice w rzędzie największych nekropolii wojennych w Europie.

W latach wojny francusko - pruskiej 1870 - 1871 powstał na terenie poligonu obóz dla 3 tysięcy jeńców francuskich. Pozostałością tego obozu jest cmentarz z 53 grobami. Obóz został reaktywowany podczas I wojny światowej, przeszło przez niego ok. 90 tysięcy żołnierzy różnych narodowości Rosjan, Anglików, Włochów i Serbów – pozostało po nim blisko 7000 grobów.

3 września 1939 roku Wehrmacht rozpoczął przewożenie do Stalagu VIII-B pierwszych polskich jeńców. Byli to głównie żołnierze pojmani po bitwie nad Bzurą. Liczba polskich jeńców sięgała 100 tysięcy. Po rozpoczęciu planu Barbarossa masowo zwożono tu jeńców radzieckich, których umieszczano w osobnym obozie Stalag VIII-F. Obozy jenieckie zostały zdobyte przez Armię Czerwoną w dniach 17 i 18 marca 1945 roku. Jeszcze w 1945 roku w ich sąsiedztwie powstał zarządzany przez Urząd Bezpieczeństwa Publicznego obóz, w którym przetrzymywano Ślązaków i Niemców oraz byłych członków SS. Do obozu trafiali także powracający do Polski żołnierze armii Andersa, którzy wstąpili do niej po dezercji z Wehrmachtu, do którego wcielono ich wcześniej w ramach volkslisty. Początkowo, zbudowany na terenie poligonu wojskowego, obóz MBP miał status obozu przejściowego, następnie został przekształcony w obóz pracy. W obozie zmarło i zginęło 1 000 - 1 500 Niemców i Górnoszlązaków.

Geneza nazw miejscowości położonych na terenie gminy.

Źródła pisane, donoszące o istnieniu osad w obecnych administracyjnych granicach gminy Łambinowice wzmiankują o miejscowościach z lat:

1. Lasocice /niem. Lassoth/ - 1198 r.
2. Jasienica Dolna /niem. Nieder Hermsdorf/ - 1282 r.
3. Łambinowice /niem. Lamsdorf/ - 1274 r.
4. Budziszowice /niem. Bauschwitz, Steffandgrund (1936) / - 1284 r.
5. Bielice /n. niem. Bielitz/ - 1284 r.
6. Drogoszów /niem. Riemertsheide/ - 1284 r.
7. Malerzowice Wielkie /niem. Gross Mahlendorf - 1284 r.

Wczesnośredniowieczne osadnictwo rozwijało się na terenie dzisiejszej gminy w XIV/XV w., osadnictwo na tym terenie utrwaliło się poprzez lokowanie następujących wsi:

8. Mańkowice /niem. Mannsdorf/ - 1300 r.
9. Piątkowice /niem. Rothaus/ - 1300 r.
10. Szadurczyce /niem. Schaderwitz/ - 1310 r.
11. Wierzbie /niem. Wiersbel, Widengut (1936)/ - 1442 r.

Dopiero w XVI wieku pojawiła się wieś:

12. Sowin /niem. Sabine, Annahof (1936)/ - 1524 r.

Wiek XIX i pocz. XX wieku, to okres powstawania na terenie gminy nowych form przestrzennych, tj. folwarków, przysiółków wsi powstałych wcześniej oraz kolonii fryderycjańskich. Typowymi formami przestrzennymi dla gospodarki folwarczno - pańszczyźnianej są:

13. Dworzysko /Hunów, niem. Hohenhof/ - 1845 r.

oraz przysiółek:

14. Jutrocice Dolne /niem. Jeutritz Ndr/ - 1868 r.

Wytworzone w historycznym procesie rozwoju struktury i formy osadnictwa na terenie gminy Łambinowice, charakteryzują się wieloma cechami wspólnymi, wyrażającymi podobne mechanizmy procesów rozwojowych. Większość istniejących dzisiaj form osadniczych powstało w wyniku komasacji gruntów w XIX wieku, kiedy to następowała wymiana zabudowy drewnianej na murowaną. W gminie Łambinowice wiele wsi zachowało układy wcześniejsze. Większość z nich to wsie o regularnym układzie, powstałe w wyniku jednorazowego założenia w większości przypadków na wcześniej już istniejących osadach. W ramach niniejszych analiz dokonano opisu zachowanych układów przestrzennych miejscowości gminy Łambinowice. Podstawę formułowania wniosków stanowi wizja lokalna w terenie, zachowane materiały kartograficzne, dostępne dane historyczne, literatura oraz wiedza autorów analiz. Materiał ten powinien być wykorzystany przy formułowaniu ustaleń planów zagospodarowania przestrzennego w granicach siedlisk genetycznych. Celem jest ochrona zachowanych zabytkowych układów przestrzennych,

świadczących o dorobku kulturowym jednostek osadniczych, przed degradacją i wprowadzaniem obcych form zabudowy jeśli inne czynniki nie skłaniają do ich zupełnego przekształcenia.

Różnie przedstawiały się układy ludnościowe na obszarze gminy. Jak się wydaje, we wczesnym średniowieczu, pod względem liczby ludności prym wiodły Bielice, niepisane centrum tych terenów i Jasienica; nieco później Mańkowice. W połowie XIX wieku dołącza do nich, liczące ponad 1000 mieszkańców Wierzbie, zaś na przełomie XIX – XX wieku Łambinowice.

W 1862 roku władze pruskie wybudowały w Łambinowicach poligon wojskowy, który na stałe zrosł się z panoramą i historią gminy. Związane z tymi obszarami późniejsze wydarzenia nadały im specyficzny charakter, który ostatecznie sytuuje Łambinowice w rzędzie największych nekropolii wojennych w Europie.

Łambinowice:

W 1273 roku miejscowość wymieniana była jako Lambinowitz, w 1335 Villa Lamberti (również Lambertsdorf), w 1371 Lemlinsdorf. Wioska założona została przez biskupa wrocławskiego w 1250 roku na prawie niemieckim na 30 i 1/2 włókach. Dom gościnny Klimka wzmiankowany był jako karczma już w 1300 roku; podobnie istniejący do dzisiaj młyn. W 1648 roku powstał Zimny Kąt, który później włączono do wioski. Historycznym dniem dla Łambinowic był 27 września 1741 roku, kiedy to sam pruski król Fryderyk II wraz ze swoją armią kwaterował w Zimnym Kącie.

Do 1818 roku Łambinowice należały do księstwa biskupiego oraz do powiatu Nysa. Około 1850 roku w lasku na północ od wioski stał klasztor Franciszkanów. Jedynie nazwa tego miejsca "Klasztorna Góra (Klosterberg)" przypomina o tym. Łambinowice (Lamsdorf) były jedną z najbardziej liczących się miejscowości w powiecie niemodlińskim. Pierwotnie dominialna i chłopska wieś, po utworzeniu poligonu (1862) i dołączeniu kolei żelaznej (1887) doświadczyła szybkiego rozkwitu. W 1939 roku gmina liczyła 1083 mieszkańców i 160 domów mieszkalnych, a użytkowana przez nią powierzchnia sięgała 907 ha. Burmistrzem był rolnik Josef Habich. Poligon nie należał do gminy.

Łambinowice Poligon:

W 1867 roku wybudowano Obóz I (Lager I) i Obóz II (Lager II), a w nich kwatery, budynki gospodarcze i administracyjne. Już w czasie wojny francusko-pruskiej w latach 1870/1871 umieszczano tu francuskich jeńców. Z uwagi na wdrażanie ulepszonych dział, wymagających bardziej odległych celów, w latach 1885/87 nastąpiła ważna rozbudowa poligonu dokonana w oparciu o obszary pól i grunty leśne należące do dóbr i gmin: Łambinowice, Klucznik, Lipno i Goszczowice. Od 1887 roku miejsce to używane było również jako teren ćwiczeń dla piechoty, stąd też znało je wielu żołnierzy ze Śląska. W czasie I wojny światowej przetrzymywano tu ponad 90 000 jeńców. 7 000 z nich zmarło i ostatni spoczynek znalazło na dużym cmentarzu jenieckim. W okresie I wojny światowej wybudowano obóz III i IV, które następnie rozebrano w 1919 roku. Tereny użytkowe po poligonie wydzierżawiono chłopom.

W 1921 roku w budynkach poobozowych umieszczono uchodźców z wschodniej części Górnego Śląska, szczególnie rodziny kolejarzy z Katowic; również wykorzystywano je jako szkoły. Obóz V, wybudowany podczas wojny w sąsiedztwie wsi Klucznik, przeznaczono dla uchodźców z Poznania i Prus Wschodnich. Funkcjonowała tu nawet szkoła obozowa z 11 nauczycielami, do której uczęszczało 600 dzieci. Po odejściu uchodźców budynki rozebrano. Kasyno podoficerskie przebudowano na schronisko młodzieżowe, a w budynku szpitala wojskowego stworzono ochronkę. W 1926 roku w południowej części terenu po poligonie powiat Niemodlin założył stadion sportowy, na którym organizowano imprezy sportowe.

W 1935 roku ponownie reaktywowano poligon wojskowy, powtórnie go powiększono i wyposażono w nowe zabudowania. Następnie w 1940 roku po jego wschodniej stronie, na terenach przyległych do Wierzbia, wybudowano lotnisko polowe.

Poligon wojskowy w Łambinowicach (Truppenübungsplatz Lamsdorf) był samodzielnym okręgiem administracyjnym i w 1939 roku liczył ponad 200 stałych mieszkańców. Miejsce to, jako strzelnica artylerii dla garnizonów Koźle, Grodków i Nysa, powstało w latach 1862-1866 na około 430 ha gruntów należących do Wierzbia i Kluczniaka.

Podczas II wojny światowej obóz w Łambinowicach znów posłużył do przetrzymywania jeńców wojennych. Część obozów jenieckich od lipca 1945 roku do lipca 1946 roku stanowiło miejsce więzienia i cierpienia dla wielu tysięcy osób zamieszkujących te okolice.

Bielice:

Po raz pierwszy Bielice wymieniane są 5 czerwca 1284 w pisemnej skardze biskupa przeciw księciu Henrykowi, w której pisze się, że "jako już od wczesnych czasów w posiadaniu kościoła stały". Nazwa miejscowości wymieniana w tym dokumencie brzmi "Belici" i podawana jest w formie słowiańskiej. Bielice (Bielitz) posiadały najlepsze ziemie w powiecie niemodlińskim i od najdawniejszych czasów uznawane były w okolicy za wieś bardzo bogatą. W 1783 roku liczyły 694 mieszkańców, w 1858 roku miały ich 1110, a w latach czterdziestych XX w. wieś zamieszkiwało 897 osób. Wiejskie ulice poszerzały place w formie pastwisk, usytuowane przy gęsto położonych zagrodach i najczęściej dwupiętrowych domach mieszkalnych. W granicach gminy znajdowało się 1186 ha gruntu. Ostatnim niemieckim burmistrzem i naczelnikiem urzędu był rolnik Paul Scholz.

Bielice były wioską parafialną i posiadały własną szkołę. Ostatni budynek szkolny wybudowany został w 1882 roku. Lekcje udzielało tu trzech nauczycieli. Szkoła ta była jedną z nielicznych na Śląsku, które posiadały zarchiwizowane stare dzienniki szkolne. Najstarsze informacje pochodzące z 1558 roku świadczą, że historia szkoły sięga aż XV wieku. Wówczas była to szkoła przykościelna, która założona i utrzymywana przez kościół do połowy XVIII wieku służyła głównie nauce religii. Stary budynek szkolny z wiatą o uchylnym dachu istniał do 1822 roku. Stał on po północnej stronie kościoła. Przy nim znajdował się dom mieszkalny, stajnia i stodoła. W 1822 roku zbudowano nową szkołę, którą usytuowano po wschodniej stronie kościoła. Posiadała ona dwie izby lekcyjne dla 150 dzieci, izby mieszkalne z pokojami dla nauczycieli oraz pokój dla ich pomocników.

Budziszowice:

Budziszowice założone zostały w czasie zasiedlania terenów biskupstwa nyskiego w roku 1250 na prawie niemieckim. Najstarsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1284 roku. Wioska liczyła wówczas 30 małych włości, z czego sam sołtys zajmował 4. Chłopi byli właścicielami dziedzicznymi i mieli ściśle wyznaczone daniny oraz „powinności pańszczyźniane”. Do czasu całkowitego uwolnienia od pańszczyzny w 1840 roku obowiązywało ich stare prawo zasiedlania. W 1783 roku wieś zamieszkiwało 13 chłopów, 15 zagrodników, 4 chałupników; funkcjonował 1 młyn - wiatrak oraz 2 kuźnie. Ówczesną właścicielką dóbr szlacheckich była Charlotte von Gloger. Około 1865 roku istniał tu także pański browar i cegielnia, które jednak w 1900 roku przerwały działalność. W XIX wieku na terenie gminy założono trzy stawy rybne. Budziszowice (Bauschwitz) leżały częściowo na ciężkich glebach lessowych i nanosach strefy Przedgórze Sudeckiego. Wieś liczyła 335 mieszkańców, 64 domy mieszkalne i zajmowała obszar 555 ha. Burmistrzem był Paul Rapp, rolnik. Od ponad stu lat we wsi funkcjonowała jednoklasowa szkoła katolicka, a w latach trzydziestych XX wieku było tu również przedszkole. Wieś należała do parafii katolickiej w Jasienicy Dolnej i w 1913 roku posiadała własny mały kościół filialny z dzwonem i organami. Dwie małe wiejskie kapliczki i krzyż przy karczmie świadczyły o religijności mieszkańców. Kaplica św. Rocha (Rochuskapelle), leżąca w północnej części miejscowości, wcześniej nazywana była kaplicą morową (Pestkapelle). Istniała ona przypuszczalnie już od czasu wojny 30-letniej (1618-1648). W 1931 roku na przeciwko niej ulokowano cmentarz.

Malerzowice Wielkie:

Malerzowice Wielkie już w 1284 roku określane były jako wioska przynależna do biskupstwa nyskiego. Ówczesna jej nazwa brzmiała Malersdorf. Wioska założona została na prawie niemieckim przypuszczalnie już w 1250. Dobra Grudzieniec wzmiankowane były po raz pierwszy w 1638 roku. Równie stary był malerzowicki most przez rzekę Nysę; wcześniej dobra pańskie miały prawo do pobierania opłaty mostowej. W sąsiedztwie dominium funkcjonował młyn wodny. Od 1801 r. w miejscowości funkcjonowała dwuklasowa szkoła katolicka.

15 marca 1945 roku Malerzowice Wielkie zostały zajęte przez Rosjan. Mieszkańcy mieli niewiele czasu na ucieczkę, wielu z nich przeszło przez front. Ci którzy wrócili zostali wysiedleni w czerwcu 1946 roku. Malerzowice Wielkie (Gross Mahlendorf) razem z dobrami Grudzieniec i Dworzyska liczyły 516 mieszkańców, 85 domów mieszkalnych i 906 ha areалу.

Szadurczyce:

Szadurczyce założone zostały w XIII wieku, w czasach kolonizacji terenów biskupów nyskich na prawie niemieckim, z 46 włókami ziemi, jedną karczma i młynem wodnym, który pracował jeszcze w 1913 roku. W 1722 roku, tak jak i w czasach założenia wioski, egzystowało tu 17 chłopów i 2 chłopów małorolnych. Od ponad 250 lat każdego roku Szadurczyce obchodziły dwa dni "uroczystych ślubów" w intencji ochrony przed burzami i gradobiciem. Jeszcze w 1913 roku, w pierwszą środę maja i w środę przed św. Jakubem, odbywały się tu uroczyste msze i procesje. Szadurczyce (Schaderwitz) liczyły 485 mieszkańców i 82 domy mieszkalne; powierzchnia gminy sięgała 534 ha. Wioska, prawie w całości katolicka, do 1857 roku należała do parafii Łambinowice, a wcześniej do parafii Grabin. Od 1800 roku posiadała własną szkołę katolicką, w latach czterdziestych dwuklasową. W latach trzydziestych założono tu przedszkole.

Sowin:

Sowin powtórnie lokowano na prawie niemieckim na przełomie XIV/XV wieku; pierwsza potwierdzona wzmianka o wiosce pochodzi z roku 1525. Do czasu wojny 30-letniej miejscowość należała do dóbr pańskich Niemodlin, później do Korfantowa. Około 1930 roku dobra szlacheckie (własności hrabiego Pückler-Burghauß) rozparcelowano; w tych czasach wybudowano również budynek nowej szkoły. Sowin (Sabine) liczył 806 mieszkańców, 110 domów mieszkalnych i 598 ha powierzchni. Katolicy podlegali pod parafię Przechód, ewangelicy pod parafię Korfantów. Na miejscu znajdowała się stacja siostr zakonnych; od 1850 roku w wiosce funkcjonowała szkoła katolicka, w latach czterdziestych trzyklasowa, a od 1935 roku przedszkole.

Wierzbie:

Po raz pierwszy Wierzbie wzmiankowane było w 1442 roku. Przez długie stulecia wieś należała do dóbr pańskich Korfantów (Herrschaft Friedland), które przy miejscowym cmentarzu w 1774 roku wybudowały kaplicę. W 1874 roku dobra Wierzbie nabył hrabia Strachwitz. Część ziemi ze starych dóbr oddano w latach 1862/1864 na rzecz ówczesnego poligonu wojskowego. Do 1928 roku do Wierzbia należał również folwark o nazwie Neuvorwerk. W 1783 roku w Wierzbii funkcjonowały dwa gospodarstwa sołtysów, 23 gospodarstwa chłopskie, 28 zagrodniczych i 5 chałupniczych. Mieszkało tu wówczas 275 mieszkańców. Około 1890 roku przeprowadzone zostało pierwsze scalenie gruntów. W tym czasie Wierzbie były wsią znaną z handlu bydłem. W 1940 roku na obszarze położonym na północ od wioski wybudowano wojskowe lotnisko polowe, do założenia którego wywłaszczono część ziemi należącej do dóbr. Od 1921 roku Wierzbie były samodzielną parafią katolicką. Wcześniej wieś podlegała pod parafię Przechód. Datki mieszkańców i fundacja proboszcza Zedlera z Przechodu umożliwiły na przełomie lat 1905/1906 wybudowanie obszernego kościoła i plebani, co w 1909 roku wyniosło Wierzbie do rangi miejscowego ośrodka duszpasterstwa, a ostatecznie doprowadziło do utworzenia własnej parafii.

5.2.2. Krajobraz kulturowy.

Wiek XIX i pocz. XX wieku, to okres powstawania na terenie gminy nowych form przestrzennych, tj. folwarków, przysiółków wsi powstałych wcześniej oraz kolonii fryderycjańskich. Typowymi formami przestrzennymi dla gospodarki folwarczno - pańszczyźnianej są Dworzysko (Hunów, niem. Hohenhof - 1845 r.) oraz przysiółek Jutrocice Dolne (niem. Jeutritz Ndr - 1868 r.).

Wytworzone w historycznym procesie rozwoju struktury i formy osadnictwa na terenie gminy Łambinowice, charakteryzują się wieloma cechami wspólnymi, wyrażającymi podobne mechanizmy procesów rozwojowych. Większość istniejących dzisiaj form osadniczych powstało w wyniku komasacji gruntów w XIX wieku, kiedy to następowała wymiana zabudowy drewnianej na murowaną. W gminie Łambinowice wiele wsi zachowało układy wcześniejsze. Większość z nich to wsie o regularnym układzie, powstałe w wyniku jednorazowego założenia w większości przypadków na wcześniej już istniejących osadach.

Podstawowe elementy dziedzictwa kulturowego

Podstawowymi elementami zachowanego dziedzictwa kulturowego są zabytkowe obiekty, układy przestrzenne i krajobrazowe (pałace, zespoły pałacowo-parkowe) oraz charakterystyczne dla Dolnego Śląska układy ulicowe z dość dobrze zachowanymi zagrodami (frontowe budynki szczytowe, budynki „wycugowe”, okazałe bramy i/lub budynki bramne, spichlerze, zabudowa

murowana o bogatym wystroju architektonicznym i in.). Ze względu na znaczne wartości historyczne i kulturowe, ochronie konserwatorskiej podlegają zespoły urbanistyczne, obiekty architektury i budownictwa, parki, cmentarze, zabytki ruchome oraz stanowiska archeologiczne znajdujące się na terenie gminy. Na obszarze Gminy Łambinowice wyznacza się strefy ochronne:

- w Łambinowicach na terenach byłego obozu jeńców wojennych, cmentarzy wojskowych z okresów wojen prusko-francuskiej I światowej i II światowej,
- zespołów dworsko – parkowych w Jasienicy Dolnej, Dworzysku i Okopach;
- zespołów folwarcznych w Jasienicy Dolnej, Malerzowicach Wielkich i Mańkowicach,
- na obszarach skupisk stanowisk archeologicznych.

Charakterystyka zachowanych układów ruralistycznych.

Na terenie Gminy Łambinowice wyróżnić można czytelny do dzisiaj, morfologiczny typ układu przestrzennego jakim jest ulicówka. Układ przestrzenny wsi ulicówki jest najczęściej występującym układem na terenie gminy. Pomimo zakwalifikowania wielu wsi do tego typu morfogenetycznego, istnieją pomiędzy nimi różnice, wynikające głównie ze stopnia zachowania w swoim planie pierwotnego układu genetycznego osady wczesnośredniowiecznej. Układ ulicowy posiadają najczęściej wsie lokowane, o regularnym układzie przestrzennym. Można rozróżnić trzy zasadnicze podtypy układu, tj. ulicówkę placową, ulicówkę regularną, ulicówkę z folwarkiem, dworem lub pałacem (zamkiem) jak również ulicówkę o układzie nieregularnym. Charakterystyczną cechą układu przestrzennego tych wsi jest usytuowanie siedlisk regularnie po obu stronach prostej ulicy wiejskiej, która miała niewielką długość. W okresie lokacji były to wsie liczące mniej niż 20 zagród. Niektóre z nich na przestrzeni czasu rozwinęły zasadniczo, inne do dzisiaj są wsiami o niewielkiej liczbie siedlisk. Budynki mieszkalno - inwentarskie o rzucie prostokątnym, usytuowane są krótszym bokiem w kierunku ulicy wiejskiej. W większości przypadków przestrzeń podwórza zamknięta jest przestronną stodołą sytuowaną równolegle do drogi.

Zabytkowe układy ulicowe.

Na obszarach historycznie ukształtowanych centralnych części wsi Budzieszowice, Bielice, Malerzowice Wielkie, Lasocice, Łambinowice, Mańkowice, Jasienica Dolna, Sowin, Szadurczyce, Wierzbie zaleca się zachowanie zabytkowego układu dróg i ulic oraz uzgadnianie działalności inwestycyjnej z właściwym Konserwatorem Zabytków w Opolu.

Układy ulicowe występujące na terenie poszczególnych miejscowości:

Bielice.

Miejscowość posiada częściowo zachowany zabytkowy układ ulicowy. Występująca zabudowa to głównie zabudowa zagrodowa, budynki przeważnie w układzie szczytowym, niektóre zachowane z połowy XIX w, murowane i otynkowane, piętrowe, w większości połączone z zabudowaniami gospodarczymi. W centralnej części wsi, w pobliżu skrzyżowania dróg komunikacyjnych usytuowany zabytkowy kościół otoczony murem. Wieża kościoła stanowi pionową dominantę architektoniczną w miejscowości. Zabudowania posiadają cechy tradycyjne i regionalne - styl zabudowy, materiał, rozwiązania techniczne itp. Na terenie miejscowości występują także inne elementy zagospodarowania funkcjonalno - przestrzennego (ogrodzenia, furty, bramy, charakterystyczne urządzenia zespołów folwarcznych, dworskich, gospodarczych itp.).

Budzieszowice.

Niewielka miejscowość o zachowanym częściowo układzie ulicowym, o zabudowie zagrodowej, budynki głównie w układzie szczytowym, usytuowane generalnie wzdłuż drogi prowadzącej w kierunku Korfantowa.

Drogoszów.

Miejscowość bez zachowanego czytelnego układu zabytkowego – występuje układ łańcuchowy z grupami zabudowy, rozciągniętymi wzdłuż przebiegającej drogi, zabudowa zagrodowa, budynki w układzie szczytowym i kalenicowym.

Dworzysko (Hunów).

Układ miejscowości to głównie zespół folwarczny z okazałą kaplicą przylegającą do budynku mieszkalnego oraz zachowanymi zabudowaniami gospodarskimi, usytuowany w pobliżu drogi prowadzącej w kierunku Łambinowic, nieopodal wsi Szadurczyce. Zabudowa składa się

z zachowanych obiektów zachowujących układ folwarczny, z rysującym się układem dawnego parku z nielicznie zachowanym starodrzewem. Na zachowanym terenie występuje także współczesna zabudowa (budynki gospodarcze i mieszkalne), usytuowanie której ingeruje w dawny układ zabytkowy.

Jasienica Dolna.

Miejscowość posiada zachowany, czytelny układ zabytkowy, o charakterze wsi ulicowej, usytuowanej na skrzyżowaniu dróg, rozciągająca się wzdłuż jednej z nich. W sąsiedztwie skrzyżowania, poza siedliskiem, usytuowany dawny dwór z okazałym folwarkiem. Zabudowa wsi to zabudowa zagrodowa, budynki w układzie szczytowym. W środkowej części wsi znajdują się zabytkowy kościół, plebania i kaplica cmentarna oraz przykościelny cmentarz o cechach zabytkowych.

Lasocice.

Miejscowość o częściowo zachowanym, wykształconym zabytkowym układzie ulicowym, funkcjonującej zabudowie zagrodowej, budynkach przeważnie w układzie szczytowym. W południowej części wsi zabudowa w układzie rozproszonym ze względu na usytuowanie zabudowy zagrodowej przy rozwidlających się drogach. W ciągu zabudowy zagrodowej kościół filialny. W północnym krańcu wsi, na terenach dawnego folwarku znajdują się ruiny dawnego pałacu oraz budynku gospodarczego.

Łambinowice.

To duża miejscowość o zachowanym zabytkowym układzie ulicowym. Od północy i wschodu sąsiaduje z kompleksem leśnym - obszarem chronionego krajobrazu lasów niemodlińskich z terenami dawnego obozu jeńców wojennych. Funkcjonuje tu zabudowa zagrodowa, budynki w układzie szczytowym, w zachowanym zabytkowym układzie ulicowym, a także zespoły zabudowy zagrodowej i jedno - wielorodzinnej oraz enklawy ogrodów działkowych i użytków rolnych oraz teren zakładów przemysłowych wydzielony przebiegającą linią kolejową oraz drogą komunikacji kołowej.

Malerzowice Wielkie.

Miejscowość o częściowo zachowanym układzie ulicowym usytuowana przy drodze krajowej, o zabudowie zagrodowej i jednorodzinnej, budynki przeważnie w układzie szczytowym, usytuowane wzdłuż dróg prowadzących przez wieś. W południowym krańcu wsi, wydzielone z siedliska zabudowania folwarczne wraz z kościołem filialnym i przylegającym starodrzewem, dostępne z placu stanowiącego centralny punkt wsi.

Mańkowice.

Miejscowość o zachowanym ulicowym układzie zabytkowym, z folwarkiem położonym poza siedliskiem, w jego przedłużeniu, rozłożona wzdłuż cieku Młynówka Bielicka, o zabudowie zagrodowej, budynkach w układzie szczytowym, rozciągającymi się od skrzyżowania dróg wzdłuż biegnącego cieku wodnego (Młynówka Bielicka). Z uwagi na biegnący przez wieś ciek wodny, układ dróg biegnie wzdłuż obu stron strumienia, tworząc w naturalny sposób układ rzędowy. W centralnym punkcie wsi, przy przecinającej wieś drodze usytuowany jest kościół filialny akcentujący centrum wsi.

Piatkowice.

We wsi brak wykształconego czytelnego układu zabytkowego. Siedlisko od zachodu przekracza rzekę Nysę Kłodzką, wzdłuż przebiegającej drogi, o zabudowie zagrodowej, w części wsi zabudowa uporządkowana, budynki w układzie szczytowym, przy drodze zabudowa o luźnym, swobodnym układzie, budynki w układzie kalenicowym i szczytowym. Pomędzy wsią, a przysiółkiem usytuowany dawny młyn wodny, dostępny od strony drogi. Centralny punkt wsi wyznacza skrzyżowanie drogi prowadzącej przez rzekę (most) z drogą w kierunku wsi Lasocice. W przysiółku Jutrocice Dolne występuje zabudowa swobodna rozproszona, bez zachowanych cech układu zabytkowego, centralny punkt układu stanowi kaplica kościelna usytuowana w bezpośrednim sąsiedztwie oczka wodnego.

Sowin.

Miejscowość o częściowo zachowanym zabytkowym układzie ulicowym, rozciągnięta wzdłuż drogi biegnącej od strony Łambinowic, pomiędzy skrzyżowaniem, a linią kolejową, o zabudowie zagrodowej, budynkach w układzie szczytowym. Od strony Łambinowic występują w formie enklaw grup zabudowy zagrodowej, w połowie odległości zagęszczającej się, tworząc wyraźne, zwarte siedlisko. Przy skrzyżowaniu dróg usytuowany budynek kościelny, w kierunku północno -

wschodnim od skrzyżowania dróg zabudowa tworzy luźne enklawy zabudowy zagrodowej usytuowanej wzdłuż drogi w kierunku Niemodlina.

Szadurczyce.

Miejscowość o częściowo zachowanym zabytkowym układzie ulicowym, usytuowana na niedużych wzniesieniach, przy drodze prowadzącej w kierunku Łambinowic, o zabudowie zagrodowej, głównie w układzie szczytowym. Główna część siedliska posiada zwarty układ. Pośrodku wsi, pomiędzy wzniesieniami, usytuowane zbiorniki wodne (stawy), w bezpośrednim sąsiedztwie przepływającego w poprzek siedliska cieku wodnego.

Wierzbie.

Miejscowość o częściowo zachowanym zabytkowym układzie ulicowym, rozciągająca się pomiędzy dwoma skrzyżowaniami prowadzącymi w kierunku Łambinowic, o zwartej zabudowie zagrodowej i budynkach w układzie szczytowym i kalenicowym. W południowej części znajduje się dawny folwark oraz pozostałości dawnego założenia parkowego z zachowanymi okazami starodrzewu, usytuowany poza siedliskiem. Centrum wsi wyznacza skrzyżowanie.

Ochrona elementów zabytkowych.

Szczególnej ochronie podlegają obiekty znajdujące się w rejestrze zabytków oraz figurujące w gminnej ewidencji zabytków. Istnienie na terenie gminy styku kulturowego pomiędzy ludnością napływową, a autochtoniczną obliguje również do uszanowania istniejących relikwów kultury tj. – pomników poświęconych ludności miejscowej poległej na frontach wojen światowych, pomników, płyt nagrobnych sprzed 1945 r., niejednokrotnie z końca XIX wieku, usytuowanych na cmentarzach przykościelnych lub wydzielonych, kaplic i krzyży przydrożnych często związanych z rozwiniętym na tym terenie kultem św. Jana Nepomucena, poprzez objęcie ich ochroną konserwatorską. Szczełnej ochronie podlegają obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków. Wszelkie prace w tych obiektach wymagają pozwolenia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Szczegółowy wykaz obiektów zawarty został w rozdziale 5.2.3.

Zakres ochrony konserwatorskiej obiektów zabytkowych.

Strefy ochrony konserwatorskiej to ustalone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego gminy obszary zabudowy posiadające wartości zabytkowe, dla których obowiązuje nakaz uzgadniania i opiniowania działań inwestycyjnych z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Szczegółowe zakresy ochrony konserwatorskiej określone są w § 8 pkt 3 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego poszczególnych obszarów gminy Łambinowice. Ochroną obejmuje się następujące obszary kulturowe, dla których ustanawia się strefy ochrony konserwatorskiej:

Łambinowice - obszar obozu jeńców wojennych – Pomnik Pamięci Narodowej oraz na cmentarzach wojskowych z okresów wojen prusko-francuskiej I Światowej i II Światowej:

- Strefa „B” – ochrony konserwatorskiej dóbr kultury i zachowanych elementów zabytkowych,
- Strefa „K” – ochrony krajobrazu, obejmująca teren obozu oraz cmentarzy jeńców wojennych, w powiązaniu z granicą ochrony krajobrazu Borów Niemodlińskich,
- Strefa „E” – ekspozycji zabytkowego układu obejmująca teren wzdłuż ulicy Obozowej, z istniejącą przedwojenną zabudową powstałą równolegle z obozem jenieckim;

Dworzysko (Hunów) - wydzielony zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem:

- Strefa „B” – ochrony elementów zabytkowych - rewaloryzacja zespołu z restauracją parku przypałacowego z przeznaczeniem na siedzibę fundacji, centrum hotelowo - konferencyjne, itp.

Jasienica Dolna – zespół pałacowo – parkowy z folwarkiem – rekonstrukcja założenia pałacowo folwarcznego z przeznaczeniem na mieszkalnictwo zbiorowe z funkcją usługową – centrum konferencyjno -hotelowe itp. i ewentualnym zachowaniem funkcji usługowej- szkoły podstawowej w budynku pałacu,

Okopy – zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem:

- Strefa „B” – ochrony elementów zabytkowych obejmująca zespół pałacowo - parkowy – rewaloryzacja całości założenia z przeznaczeniem na mieszkalnictwo zbiorowe z funkcją usługową, siedzibę fundacji, centrum hotelowo - konferencyjne, itp.

Malerzowice, Bielice, Jasienica Dolna, Mańkowice, Łambinowice, Wierzbie:
Strefa „OW” – obserwacji archeologicznych

Miejsca pamięci narodowej.

Miejsce Pamięci Narodowej w Łambinowicach – tereny byłych obozów jenieckich wraz cmentarzami i pomnikami – to tereny pierwotnie związane z wsią Lamsdorf (Landkreis Falkenberg O.S.), w pobliżu której utworzono na początku lat 70. XIX w. poligon wojskowy, na którym następnie organizowano pruskie, a później niemieckie obozy jenieckie i odosobnienia. W czasie II wojny światowej obozy w Lamsdorf należały do największych niemieckich kompleksów obozowych w Europie. Ostatni z obozów został utworzony po II wojnie światowej przez Polaków. Istniał w latach 1945–1946. Ze względu na bogatą historię, wartości naukowe i edukacyjne oraz na rzadko obecnie spotykane zachowane relikty poobozowe teren ten został w 1968 wpisany do rejestru zabytków nieruchomości województwa opolskiego jako Pomnik Pamięci Narodowej, przemianowany w 2002 na Miejsce Pamięci Narodowej w Łambinowicach. Terenami od strony merytorycznej opiekuje się Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu.

Cmentarze zabytkowe.

Ważnym dziedzictwem kulturowym są istniejące cmentarze, cmentarze zamknięte oraz tereny zieleni pocmentarnej, usytuowane przeważnie w otoczeniu zespołów kościelnych, usytuowane w miejscowościach: Bielice, Jasienica Dolna, Lasocice, Łambinowice, Malerzowice Wielkie, Mańkowice, Wierzbie, Szadurczyce, z cennymi zabytkami sztuki sepulkarnej, zachowanym układem alejek i ścieżek cmentarnych, w otoczeniu okazałego starodrzewu. Obiekty te należy pielęgnować dla uwypuklenia ich wartości kulturowych oraz ekspozycji w krajobrazie miejscowości. Z punktu widzenia wartości kulturowych sugeruje się wykonanie dokumentacji cmentarzy historycznych (zamkniętych i jeszcze użytkowanych).

Stanowiska archeologiczne.

Szczegółowy wykaz stanowisk archeologicznych na terenie gminy Łambinowice zawarty został w tabeli nr 4. Do elementów zachowanego dziedzictwa kulturowego należą również stanowiska archeologiczne. Głównym zagrożeniem dla tych ostatnich jest rolnicze i przemysłowe użytkowanie gruntów (np. żwirowiska). Dotyczy to stanowisk archeologicznych usytuowanych w okolicy Bielic, Malerzowic Wielkich.

Na terenie gminy znane są ponadto stanowiska archeologiczne odkryte w okresie przedwojennym, ale bliżej niezlokalizowane w terenie. W zasady ochrony stanowisk archeologicznych wpisane są następujące zasady:

- wszystkie przedsięwzięcia ziemne (budowy, roboty instalacyjne - gazociągi, wodociągi, kanalizacje, kable energetyczne i telefoniczne), rowy melioracyjne, tworzenie nowych wybierzysk kruszywa i wysypisk śmieci oraz inne prace ziemne, muszą być uzgadniane z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Opolu,
- prace ziemne wykonywane w obrębie i w pobliżu stanowiska archeologicznego wymagają nadzoru specjalisty,
- naruszenie stanowiska archeologicznego jest możliwe tylko po wcześniejszym przebadaniu tegoż na koszt inwestora, po uprzednim uzyskaniu zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu,
- grodziska nie mogą zostać naruszone,
- o każdorazowym znalezisku archeologicznym należy informować Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu.

5.2.3. Zabytki nieruchome ujęte w wojewódzkim rejestrze zabytków.

Tabela 1. Zabytki nieruchome w WRZ.

Lp.	Miejscowość	Obiekt i adres obecny	Adres dawny (z decyzji o wpisie do rejestru)	Data powstania	Nr decyzji o wpisie do WRZ
1.	Bielice	Kościół parafialny pw. św. Katarzyny		XV,/XVI, XVIII, 1833	550/59 z 24.02.1959
2.	Bielice	Plebania		1 poł. XIXw.	1639/66 z 22.09.1966
3.	Bielice	Kaplica przydrożna, mur		2 poł. XIXw.	623/59 z 13.11.1959
4.	Bielice	Dwór – Towarzystwo Pomocy Brata Alberta		XVI/XVII, 1 poł. XIX	2001/73 z 11.04.1973
5.	Bielice	Dom nr 134 (z zabudowaniami gospodarczymi i bramą)	dom nr 14	1853	1640/67 z 28.02.1967
6.	Bielice	Dom nr 118/120(z zabudowaniami gospodarczymi, bramą i furką)	dom nr 18	1864	1641/67 z 28.02.1967
7.	Bielice	Dom nr 74	dom nr 22	XVIII	1642/67 z 28.02.1967
8.	Bielice	Dom nr 50 (z zabudowaniami gospodarczymi)	dom nr 33	poł. XIX	1643/67 z 28.02.1967
9.	Bielice	Dom nr 46 (z zabudowaniami gospodarczymi)	dom nr 35	1 poł. XIX	1644/67 z 28.02.1967
10.	Bielice	Dom nr 37 (z zabudowaniami gospodarczymi) – obiekt rozebrany	dom nr 75	XIX	1645/67 z 28.02.1967
11.	Bielice	Dom nr 45 (z zabudowaniami gospodarczymi)	dom nr 78	Poł. XIX	1646/67 z 28.02.1967
12.	Bielice	Dom nr 83 (z zabudowaniami gospodarczymi)	dom nr 92	1 poł. XIX	1647/67 z 28.02.1967
13.	Bielice	Dom nr 85/57 (z budynkiem gospodarczym i bramą)	dom nr 93	poł. XIX	1648/67 z 28.02.1967
14.	Jasienica Dolna	Kościół parafialny pw. św. Marcina		XV, XVIII, XX	27/50 z 20.02.1950
15.	Jasienica Dolna	Dom nr 64	dom nr 68	1 poł. XIX	1671/66 z 23.09.1966
16.	Jasienica Dolna	Dom nr 69, zagroda, brama, furka	dom nr 75	1 poł. XIX, 1806	1672/66 z 23.09.1966
17.	Jasienica Dolna	Spichlerz			1672/66 z 23.09.1966
18.	Jasienica Dolna	Dom nr 94	dom nr 101	XIX, 1810	1673/66 z 23.09.1966
19.	Jasienica Dolna	Ogrodzenie z bramą i furką			1673/66 z 23.09.1966
20.	Jasienica Dolna	Dwa domy nr 103/104	dwa domy nr 109/110	XIX	1674/66 z 23.09.1966
21.	Jasienica Dolna	Ogrodzenie z bramą i furką		XIX	1674/66 z 23.09.1966
22.	Jasienica Dolna	D. dwór – obecnie szkoła, nr 156		XIX	1675/66 z 24.09.1966
23.	Jasienica Dolna	Spichlerz			1675/66 z 24.09.1966
24.	Lasocice	Kościół filialny pw. św. Franciszka z Asyżu		XVIII	921/64 z 30.05.1964
25.	Lasocice	Dom nr 20, szach.- mur.		XVIII	934/64 z 3.06.1964

26.	Łambinowice	Miejsce Pamięci Narodowej, dawniej Pomnik Pamięci Narodowej, były obóz jeniecki		1870, 1914, 1939-1945	1937/68 z 1.06.1968 rozszerzenie z dn. 1.08.2002
27.	Łambinowice	Budynek przy ul. Budzieszowickiej 4 (dom Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety)		1919	2292/91 z 3.12.1991
28.	Malerzowice Wielkie	Kościół filialny pw. św. Wawrzyńca	kościół filialny	XVI	1071/66 z 20.01.1966
29.	Malerzowice Wielkie	Park pałacowy		II poł. XVIII	131/86 z 12.02.1986
30.	Mańkowice	Kościół filialny pw. św. Mateusza	kościół filialny	XIII, XVIII	936/64 z 3.06.1964
31.	Okopy	Zespół dworski		k. XIX, 1910	2175/87 z 1.10.1987
32.	Okopy	Park podworski		k. XIX	130/86 z 12.02.1986
33.	Wierzbie	Kaplica cmentarna		XVIII, 1795-1796	1663/66 z 23.09.1966
34.	Wierzbie	Park pałacowy		Kon. XVIII, 2 poł. XIX	129/86 z 12.06.1986r.

5.2.4. Zabytki ruchome.

Tabela 2. Zabytki ruchome ujęte wojewódzkim rejestrze zabytków oraz w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Lokalizacja	Numer rejestru
1.	Bielice	Balustrada przed ołtarzem głównym	Kościół parafialny p. w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ks.B.Op.t.III-624/75
2.	Bielice	Konfesjonał	Kościół parafialny p. w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ks.B.Op.t.III-624/75
3.	Bielice	Szafka zakrystyjna	Kościół parafialny p. w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ks.B.Op.t.III-624/75
4.	Bielice	Krucyfik procesyjny	Kościół parafialny p. w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ks.B.Op.t.III-624/75
5.	Bielice	Płyta nagrobna Karola Wilhelma v. Hohensüssen z 1764r	Kościół parafialny p. w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ks.B.Op.t.III-624/75
6.	Bielice	Płaskorzeźba ukrzyżowanie	Cmentarz kościoła parafialnego	ks.B.Op.t.III-624/75
7.	Bielice	Płaskorzeźba św. Floriana	Kościół parafialny p. w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ks.B.Op.t.III-624/75

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Lokalizacja	Numer rejestru
8.	Bielice	Rzeźba św. Jana Nepomucena I	Kościół parafialny p. w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ks.B.Op.t.III-624/75
9.	Bielice	Rzeźba św. Jana Nepomucena II	Kościół parafialny p. w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ks.B.Op.t.III-624/75
10.	Bielice	Rzeźba Matki Boskiej I	przy domu nr 78 w Bielicach	Ks. B.t.V - 894/92
11.	Bielice	Rzeźba Matki Boskiej Bolesnej II	Kościół parafialny p. w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ks.B.Op.t.III-624/75
12.	Bielice	Krucyfiks	Kościół parafialny p. w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ks.B.Op.t.III-624/75
13.	Bielice	Polichromia w prezbiterium i nawie	Kościół parafialny p. w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ks.B.Op.t.III-624/75
14.	Bielice	Obraz Chrystusa w Ogroju	Kościół parafialny p. w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	
15.	Bielice	Lichtarz cynowy I	Klasztor przy cmentarzu	
16.	Bielice	Lichtarz II	Kościół parafialny p. w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ks.B.Op.t.III-624/75
17.	Bielice	Krata w oknie	Kościół parafialny p. w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ks.B.Op.t.III-624/75
18.	Bielice	Drzwi z okuciami do kruchty	Kościół parafialny p. w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ks.B.Op.t.III-624/75
19.	Bielice	Wiatrowskaz	Kościół parafialny p. w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ks.B.Op.t.III-624/75
20.	Bielice	Drzwi z okuciami i zamkiem do zakrystii	Kościół parafialny p. w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ks.B.Op.t.III-624/75
21.	Bielice	Zegar słoneczny	Kościół parafialny p. w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ks.B.Op.t.III-624/75
22.	Malerzowice Wielkie	Ołtarz główny	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	Ks. B t. I-373/67
23.	Malerzowice Wielkie	Chrzcielnica	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	Ks. B t. II-164/1-5/09
24.	Malerzowice Wielkie	Chór muzyczny	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Lokalizacja	Numer rejestru
25.	Malerzowice Wielkie	Płyta nagrobna z kartuszem	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	
26.	Malerzowice Wielkie	Płyta nagrobna Jerzego Rohr	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	Ks. B t. V-882/92
27.	Malerzowice Wielkie	Płyta nagrobna Jerzego Rohr	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	Ks. B t. II-164/1-5/09
28.	Malerzowice Wielkie	Płyta nagrobna Jerzego Rohr	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	Ks. B t. II-164/1-5/09
29.	Malerzowice Wielkie	Rzeźba św. Jana Nepomucena	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	
30.	Malerzowice Wielkie	Rzeźba Chrystus Zmartwychwstały	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	
31.	Malerzowice Wielkie	Obraz adoracji Matki Boskiej Dobrej Rady	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	Ks. B t. I-373/67
32.	Malerzowice Wielkie	Obraz N.M. Marii z Dzieciątkiem	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	Ks. B t. I-373/67
33.	Malerzowice Wielkie	Obraz wotywny J.J. Bognera	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	Ks. B t. II-372/64
34.	Malerzowice Wielkie	Sarkofag	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	Ks. B t. II-164/1-5/09
35.	Malerzowice Wielkie	Sarkofag Anny Marii Rohr ur. Pritwitz	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	Ks. B t. II-164/1-5/09
36.	Malerzowice Wielkie	Lichtarz	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	
37.	Malerzowice Wielkie	Kociołek na wodę	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	
38.	Malerzowice Wielkie	Portal kamienny	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	
39.	Malerzowice Wielkie	Ornat czerwony	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	
40.	Malerzowice Wielkie	Ławki	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	
41.	Malerzowice Wielkie	Zespół polichromii w dawnym kościele	Dworzysko	
42.	Lasocice	Płyta nagrobna Stanisław von Praschma	Kościół filialny p. w. św. Franciszka z Asyżu	ks.B.t.V-876/91
43.	Lasocice	Dzwon (umieszczony w wieży)	Kościół filialny p. w. św. Franciszka z Asyżu	ks.B.t.V-876/91
44.	Lasocice	Monstrancja	Kościół filialny p. w. św. Franciszka z Asyżu	ks.B.t.V-876/91
45.	Lasocice	Płyta nagrobna przy zejściu do krypty	Kościół filialny p. w. św. Franciszka z Asyżu	ks.B.t.V-876/91
46.	Lasocice	Rzeźba – stacja drogi krzyżowej (ukrzyżowanie)	Kościół filialny p. w. św. Franciszka z Asyżu	ks.B.t.V-876/91
47.	Lasocice	Rzeźba św. Jan Nepomucen	Kościół filialny p. w. św. Franciszka z Asyżu	ks.B.t.V-876/91
48.	Lasocice	Łoża kolatorska	Kościół filialny p. w. św. Franciszka z Asyżu	ks.B.Op.t.II-544/1/71

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Lokalizacja	Numer rejestru
49.	Lasocice	Ołtarz główny p.w. św. Franciszka z Asyżu	Kościół filialny p. w. św. Franciszka z Asyżu	ks.B.t.V-876/91
50.	Lasocice	Obraz ołtarzowy – stygmatyzacja św. Franciszka	Kościół filialny p. w. św. Franciszka z Asyżu	ks.B.t.V-876/91
51.	Lasocice	Ambona	Kościół filialny p. w. św. Franciszka z Asyżu	ks.B.t.V-876/91
52.	Lasocice	Chrzcielnica	Kościół filialny p. w. św. Franciszka z Asyżu	ks.B.t.V-876/91
53.	Jasienica Dolna	Rzeźba św. Marcina	Kościół parafialny p.w. św. Marcina	Ks.B.t.VI – 928/1-7/94
54.	Jasienica Dolna	Rzeźba aniołka	Kościół parafialny p.w. św. Marcina	
55.	Jasienica Dolna	Rzeźba św. Jana Nepomucena	Kościół parafialny p.w. św. Marcina	Ks.B.t.VI – 929/94
56.	Jasienica Dolna	Rzeźba św. Jana Nepomucena	Kościół parafialny p.w. św. Marcina	Ks.B.t.VI – 928/1-7/94
57.	Jasienica Dolna	Rzeźna Matki Boskiej	Kościół parafialny p.w. św. Marcina	Ks.B.t.VI – 928/1-7/94
58.	Jasienica Dolna	Rzeźba św. Sebastiana	Kościół parafialny p.w. św. Marcina	Ks.B.t.VI – 928/1-7/94
59.	Jasienica Dolna	Rzeźba krucyfiks	Przy drodze koło domu nr 88	
60.	Jasienica Dolna	Rzeźba krucyfiks	Kościół parafialny p.w. św. Marcina	Ks.B.t.VI – 928/1-7/94
61.	Jasienica Dolna	Rzeźba krucyfiks	Kościół parafialny p.w. św. Marcina - zakrystia	Ks.B.t.VI – 929/94
62.	Jasienica Dolna	Kielich mszalny	Kościół parafialny p.w. św. Marcina - plebania	Ks.B.t.VI – 928/1-7/94
63.	Jasienica Dolna	Zamek w drzwiach do zakrystii	Kościół parafialny p.w. św. Marcina	
64.	Jasienica Dolna	Kamień graniczny	Jasienica Dln. 10a	
65.	Jasienica Dolna	Kamień graniczny	Jasienica Dln. 10a	
66.	Jasienica Dolna	Kamień graniczny	Wzdłuż drogi Nysa-Korfantów	
67.	Mańkowice	Ołtarz główny	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02
68.	Mańkowice	Obraz św. Mateusz	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02
69.	Mańkowice	Obraz – ołtakiwanie	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02
70.	Mańkowice	Obraz – św. Paweł	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02
71.	Mańkowice	Obraz św. Piotr	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02
72.	Mańkowice	Ołtarz boczny	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Lokalizacja	Numer rejestru
73.	Mańkowice	Ołtarz boczny – obraz św. Piotr	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02
74.	Mańkowice	Ołtarz boczny	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02
75.	Mańkowice	Ołtarz boczny – obraz św. Magdaleny	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02
76.	Mańkowice	Ołtarz boczny p.w. Chrystusa Ukrzyżowanego	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02
77.	Mańkowice	Ołtarz boczny – obraz ukrzyżowanie	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02
78.	Mańkowice	Ambona	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02
79.	Mańkowice	Św. Grzegorz – obraz na zapleczu ambony	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02
80.	Mańkowice	Chrystus nauczający – obraz na parapecie ambony	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02
81.	Mańkowice	Chrystus w świątyni – obraz na parapecie ambony	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02
82.	Mańkowice	Rzeźba Chrystusa na baldachimie ambony	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02
83.	Mańkowice	Prospekt organowy	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02
84.	Mańkowice	Rzeźba – św. Barnaba	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02
85.	Mańkowice	Rzeźba – św. Jan Nepomucen	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02
86.	Mańkowice	Rzeźba – św. Józef	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02
87.	Mańkowice	Obraz ukrzyżowanie	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	ks.B.t.I-3/1-21/02
88.	Mańkowice	Paschał	Kościół filialny p. w. św. Mateusza	
89.	Łambinowice	Rzeźba – Pomnik Jeńców Serbskich	Stary Cmentarz Jeniecki	ks.B.t.IV-280/13
90.	Wierzbie	Ołtarz główny	Kaplica cmentarna	ks.B.t.I-266/63

ZABYTKOWE CMENTARZE

Tabela 3. *Zabytkowe cmentarze.*

L.p.	Rodzaj zabytku	Lokalizacja		Uwagi
1	Cmentarz wojenny z okresu pierwszej wojny światowej pow. 30.118 m ²	Łambinowice dz. nr 650	Nr KL. V-5360/45/81 Łambinowice	Pozwolenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prowadzenie robót konserwatorskich w zabytku wraz z inwentaryzacją cmentarza

5.2.5. Zabytki archeologiczne.

Tabela 4. *Zabytki archeologiczne.*

L.p.	St. arch.	Lokalizacja	Działka/ użytkownik	Opis	Nr w rejestrze zabytków woj. opolskiego
1.	St. arch. nr 1	Bielice	481/2,481/3, 482, 483/1/, 483/3, 484/4, 484/2, 484/3, 485/1, 485/2, 485/4, 486/3, 486/4, 486/5, 487/1, 487/2, 488/1, 488/2	osada wielokulturowa i cmentarzysko ciałopalne (kultura łużycka, okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze). Część stanowiska naruszona została w trakcie eksploatacji kruszywa.	A-273/70
2.	St. arch. nr 2	Bielice	324/1, 325, 326, 327	osada ludności kultury łużyckiej z okresu halsztackiego	A-86/68
3.	St. arch. nr 3	Bielice	469, 471, 472, 473/1, 473/2, 474	osada datowana na okres wpływów rzymskich (III-IVw n.e.)	A-274/70
4.	St. arch. nr 4	Bielice		śląd osadnictwa i punkt osadniczy kultury łużyckiej.	
5.	St. arch. nr 5	Bielice	491/3, 491	osada wielokulturowa z epoki brązu, okresu halsztackiego	
6.	St. arch. nr 6	Bielice	dz.478, 479	punkt osadniczy pradziejowy i średniowieczny XIV-XV	
7.	St. arch. nr 7	Bielice		punkt osadniczy kultury łużyckiej	
8.	St. arch. nr 8	Bielice	dz.42.	śląd osadnictwa z epoki kamienia	
9.	St. arch. nr 9	Bielice		punkt osadniczy z epoki kamienia i okresu rzymskiego	

L.p.	St. arch.	Lokalizacja	Działka/ użytkownik	Opis	Nr w rejestrze zabytków woj. opolskiego
10.	St. arch. nr 1	Budzieszowice	1/1	punkt osadniczy z paleolitu i mezalitu	
11.	St. arch. nr 2	Budzieszowice	2/2	śląd osadnictwa z neolitu	
12.	St. arch. nr 3	Budzieszowice	3/3	śląd osadnictwa z neolitu	
13.	St. arch. nr 1	Jasienica Dolna		grodzisko (domniemane) XIV-XVw.	
14.	St. arch. nr 2	Jasienica Dolna		punkt osadniczy z epoki brązu	
15.	St. arch. nr 3	Jasienica Dolna		punkt osadniczy z neolitu	
16.	St. arch. nr 4	Jasienica Dolna		średniowieczny punkt osadniczy XIV-XVw.	
17.	St. arch. nr 5	Jasienica Dolna	334, 335, 338	osada średniowieczna	
18.	St. arch. nr 6	Jasienica Dolna	300 i 301	śląd osadnictwa datowany na epokę kamienia i okres średniowieczny	
19.	St. arch. nr 7	Jasienica Dolna	386	stanowisko wielokulturowe (epoka kamienia, kultura łużycka, średniowiecze)	
20.	St. arch. nr 8	Jasienica Dolna	264	śląd osadnictwa z epoki kamienia	
21.	St. arch. nr 9	Jasienica Dolna	486	osada średniowieczna	
22.	St. arch. nr 10	Jasienica Dolna	492, 493	pradziejowy śląd osadnictwa	
23.	St. arch. nr 11	Jasienica Dolna	402/1, 402/1	osada średniowieczna	
24.	St. arch. nr 12	Jasienica Dolna	376/1	osada średniowieczna	
25.	St. arch. nr 13	Jasienica Dolna	346, 352, 377, 378	osada datowana na epokę kamienia i ślady osadnictwa pradziejowego i średniowiecznego	
26.	St. arch. nr 14	Jasienica Dolna	342	osada średniowieczna i pradziejowy śląd osadnictwa	
27.	St. arch. nr 15	Jasienica Dolna		punkt osadniczy z paleolitu	
28.	St. arch. nr 1	Lasocice		śląd osadnictwa osadniczy z późnego średniowiecza	
29.	St. arch. nr 2	Lasocice	23/1	nowożytny śląd osadnictwa	
30.	St. arch. nr 3	Lasocice	243/1	śląd osadnictwa i punkt osadniczy pradziejowy i średniowieczny	

L.p.	St. arch.	Lokalizacja	Działka/ użytkownik	Opis	Nr w rejestrze zabytków woj. opolskiego
31.	St. arch. nr 4	Lasocice		grodzisko z późnego średniowiecza	
32.	St. arch. nr 1	Łambinowice		pracownia kamieniarska	
33.	St. arch. nr 2	Łambinowice		śląd osadnictwa z epoki kamienia	
34.	St. arch. nr 3	Łambinowice		śląd osadnictwa z neolitu	
35.	St. arch. nr 4	Łambinowice		śląd osadnictwa z średniowiecza	
36.	St. arch. nr 5	Łambinowice		średniowieczny punkt osadniczy	
37.	St. arch. nr 6	Łambinowice	dz. nr 90/1	pradziejowy śląd osadnictwa oraz śląd wczesnośredniowieczny	
38.	St. arch. nr 7	Łambinowice	dz. nr 312/1	średniowieczny śląd osadnictwa	
39.	St. arch. nr 8	Łambinowice	dz. nr 22, 56/1, 23, 50/1, 24	śląd osadnictwa z paleolitu	
40.	St. arch. nr 1	Malerzowice Wielkie	1/2	śląd osadnictwa z neolitu	
41.	St. arch. nr 2	Malerzowice Wielkie	2/3	punkt osadniczy datowany na epokę kamienia i czas trwania kultury łużyckiej	
42.	St. arch. nr 1	Mańkowice		punkt osadniczy z neolitu	
43.	St. arch. nr 2	Mańkowice	dz. nr 50	osada średniowieczna	
44.	St. arch. nr 3	Mańkowice	dz. nr 427	śląd osadniczy	
45.	St. arch. nr 4	Mańkowice		punkt osadniczy średniowieczny VI-Xw	
46.	St. arch. nr 5	Mańkowice		punkt osadniczy z epoki brązu	
47.	St. arch. nr 6	Mańkowice		wał czworoboczny z wczesnego średniowiecza	
48.	St. arch. nr 7	Mańkowice		śląd osadnictwa z neolitu	
49.	St. arch. nr 8	Mańkowice	346	osada średniowieczna	
50.	St. arch. nr 9	Mańkowice	dz. nr 49	grodzisko późnośredniowieczne	A273/70
51.	St. arch. nr 10	Mańkowice		śląd osadnictwa datowany na młodszą epokę kamienia (neolit) oraz punkt osadniczy kultury przeworskiej	
52.	St. arch. nr 11	Mańkowice	422	śląd osadnictwa datowany na epokę kamienia	

L.p.	St. arch.	Lokalizacja	Działka/ użytkownik	Opis	Nr w rejestrze zabytków woj. opolskiego
53.	St. arch. nr 1	Piątkowice		punkt osadniczy kultury przeworskiej i średniowieczny	
54.	St. arch. nr 2	Piątkowice		średniowieczny ślad osadnictwa	
55.	St. arch. nr 3	Piątkowice	dz. nr 127/3	pradziejowy ślad osadnictwa i punkt osadniczy kultury amfor kulistych	
56.	St. arch. nr 4	Piątkowice		średniowieczny ślad osadnictwa	
57.	St. arch. nr 5	Piątkowice		grodzisko (zamek) średniowieczne XIII–XIVw	
58.	St. arch. nr 6	Piątkowice	dz.374/2, 375	osada kultury przeworskiej	
59.	St. arch. nr 7	Piątkowice	dz.377	średniowieczna osada, pracownia hutnicza	
60.	St. arch. nr 8	Piątkowice	dz.55/2, 344/4	późnośredniowieczna osada	
61.	St. arch. nr 9	Piątkowice	dz.634/1	średniowieczna osada, pracownia hutnicza z XIV-XVw.	
62.	St. arch. nr 1	Szadurczyce		ślad osadnictwa (moneta)	
63.	St. arch. nr 1	Wierzbie		ślad osadnictwa z neolitu	
64.	St. arch. nr 2	Wierzbie	dz. nr 508 i 224/2	osada średniowieczna i pradziejowy ślad osadnictwa	
65.	St. arch. nr 3	Wierzbie	dz.8,9.	punkt osadniczy, schyłek późnego średniowiecza	
66.	St. arch. nr 4	Wierzbie	dz.402/1; 402/2; 404	punkt osadniczy pradziejowy i z późnego średniowiecza XVw.	
67.	St. arch. nr 5	Wierzbie	dz.103	ślad osadnictwa z epoki kamienia i wczesnego brązu	
68.	St. arch. nr 1	Sowin		punkt osadniczy z neolitu	
69.	St. arch. nr 2	Sowin		punkt osadniczy z epoki kamienia	
70.	St. arch. nr 3	Sowin		punkt osadniczy z neolitu	
71.	St. arch. nr 4	Sowin		punkt osadniczy z neolitu	
72.	St. arch. nr 5	Sowin		punkt osadniczy z późnego średniowiecza	
73.	St. arch. nr 6	Sowin	17	punkt osadniczy z epoki kamienia	
74.	St. arch. nr 7	Sowin	na dz.gr nr 18, 109,110, 111	pracownia kamieniarska datowana na paleolit górny i schyłkowy	A-48/2005

L.p.	St. arch.	Lokalizacja	Działka/ użytkownik	Opis	Nr w rejestrze zabytków woj. opolskiego
75.	St. arch. nr 8	Sowin	leśn. 15	śląd osadnictwa z epoki kamienia	
76.	St. arch. nr 9	Sowin	118/1, 118/2, 119	obozowisko z epoki kamienia	A-43/2005
77.	St. arch. nr 10	Sowin	42,43	obozowisko datowane na paleolit schyłkowy	A-44/2005
78.	St. arch. nr 11	Sowin	668 669	pracownia kamieniarska datowana na paleolit schyłkowy	A-42/2005

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.

Tabela 5. Zabytki w GEZ.

Lp.	Miejscowość	Obiekt i adres obecny	Adres dawny (z decyzji o wpisie do rejestrze)	Data powstania	Zabytek umieszczony w WRZ
1.	Bielice	Kościół parafialny pw. św. Katarzyny		XV./XVI, XVIII, 1833	WRZ
2.	Bielice	Ogrodzenie kościoła z bramką wejściową, mur		XVII, mur+bramka, kapliczka, kolumna kamienna z 1710r., płaskorzeźba Floriana – XVIIIw., figura Matki Boskiej Bolesnej – 1750r.	
3.	Bielice	Plebania		1 poł. XIXw.	WRZ
4.	Bielice	Kaplica przydrożna, mur		2 poł. XIXw.	WRZ
5.	Bielice	Kaplica cmentarna, mur		2 poł. XIXw.	
6.	Bielice	Dwór – Towarzystwo Pomocy Brata Alberta		XVI/XVII, 1 poł. XIX	WRZ
7.	Bielice	Dom nr 134 (z zabudowaniami gospodarczymi i bramą)	dom nr 14	1853	WRZ
8.	Bielice	Dom nr 118/120(z zabudowaniami gospodarczymi, bramą i furką)	dom nr 18	1864	WRZ
9.	Bielice	Dom nr 74	dom nr 22	XVIII	WRZ
10.	Bielice	Dom nr 50 (z zabudowaniami gospodarczymi)	dom nr 33	poł. XIX	WRZ
11.	Bielice	Dom nr 46 (z zabudowaniami gospodarczymi)	dom nr 35	1 poł. XIX	WRZ

12.	Bielice	Dom nr 37 (z zabudowaniami gospodarczymi) – obiekt rozebrany	dom nr 75	XIX	WRZ
13.	Bielice	Dom nr 45 (z zabudowaniami gospodarczymi)	dom nr 78	Poł. XIX	WRZ
14.	Bielice	Dom nr 83 (z zabudowaniami gospodarczymi)	dom nr 92	1 poł. XIX	WRZ
15.	Bielice	Dom nr 85/57 (z budynkiem gospodarczym i bramą)	dom nr 93	poł. XIX	WRZ
16.	Bielice	Kapliczka	Przy nr 83	1 ćw. XXw	
17.	Bielice	Kapliczka z fragmentem ogrodzenia	Przy nr 132	XIX/XXw.	
18.	Bielice	Brama	140	XIX/XXw.	
19.	Bielice	Cmentarz		2 poł. XIXw.	
20.	Bielice	Krzyż	Przy drodze polnej	1 ćw. XXw	
21.	Budzieszowice	Kościół parafialny pw. Narodzenia NMP, mur.		1850, 1923	
22.	Budzieszowice	Obora I w zespole dworskim	10b	Kon. XIXw	
23.	Budzieszowice	Obora II w zespole dworskim	10b	2 poł. XIXw	
24.	Budzieszowice	Dwór	10b	1 poł. XIXw. I. 1920-30	
25.	Budzieszowice	Park w zespole dworskim	10b	XIX/XXw.	
26.	Budzieszowice	Kościół filialny p.w. Narodzenia NMP	16	1913r	
27.	Budzieszowice	Dom mieszkalny	29	I. 30-te XXw	
28.	Budzieszowice	Stodoła	29	1 ćw. XXw	
29.	Budzieszowice	dom mieszkalny wycużny	29	Pocz. XXw	
30.	Budzieszowice	Budynek mieszkalno – gospodarczy	37	XIX/XXw.	
31.	Budzieszowice	Cmentarz		I. 20-te XXw	
32.	Budzieszowice	Kapliczka	Wyjazd w stronę Łambinowic	Pocz. XXw	
33.	Drogoszów	Kaplica św. Antoniego z Padwy, mur.		1 poł. XIXw.	
34.	Drogoszów	Krzyż	Wyjazd w stronę Jasienicy Dolnej	1 ćw. XXw	
35.	Drogoszów	Krzyż	Przy nr 1	1 ćw. XXw	
36.	Drogoszów	Budynek mieszkalno – gospodarczy	10	Pocz. XXw	
37.	Drogoszów	Zespół młyna	13	Kon. XIXw	
38.	Dworzysko	D. kościół klasztorny, mur.		1909	
39.	Dworzysko	D. klasztor		1909	
40.	Dworzysko	Park podworski			
41.	Dworzysko	Budynek inwentarski I w zespole zakładu wychowawczego	1	1891, 1 ćw. XXw	

42.	Dworzysko	Budynek inwentarski II w zespole zakładu wychowawczego	1	1891, 1 ćw. XXw	
43.	Dworzysko	Kaplica Serca Jezusowego w zespole zakładu wychowawczego	1	1909	
44.	Dworzysko	Obora w zespole zakładu wychowawczego	1	1891, 1 ćw. XXw	
45.	Dworzysko	Zakład wychowawczy	1	1891, 1909	
46.	Jasienica Dolna	Układ ruralistyczny wsi			
47.	Jasienica Dolna	Kościół parafialny pw. św. Marcina		XV, XVIII, XX	WRZ
48.	Jasienica Dolna	Plebania, mur.		1790, 1930	
49.	Jasienica Dolna	Drewniany krucyfiks przydrożny		XIX	
50.	Jasienica Dolna	Dom nr 64	dom nr 68	1 poł. XIX	WRZ
51.	Jasienica Dolna	Dom nr 69, zagroda, brama, furta	dom nr 75	1 poł. XIX, 1806	WRZ
52.	Jasienica Dolna	Spichlerz			WRZ
53.	Jasienica Dolna	Dom nr 94	dom nr 101	XIX, 1810	WRZ
54.	Jasienica Dolna	Ogrodzenie z bramą i furką			WRZ
55.	Jasienica Dolna	Dwa domy nr 103/104	dwa domy nr 109/110	XIX	WRZ
56.	Jasienica Dolna	Ogrodzenie z bramą i furką		XIX	WRZ
57.	Jasienica Dolna	D. dwór – obecnie szkoła nr 156		kon. XIX, 1 poł. XX	WRZ
58.	Jasienica Dolna	Spichlerz			WRZ
59.	Jasienica Dolna	Kaplica mur.		ok. 1800r.	
60.	Jasienica Dolna	Park podworski			
61.	Jasienica Dolna	Budynek poczty, k. PKP		przeł. XIX/XX	
62.	Jasienica Dolna	Budynek dworca PKP		1880-1890	
63.	Jasienica Dolna	kapliczka	Wyjazd w stronę Piątkowic	1930	
64.	Jasienica Dolna	Szkoła katolicka, ob.dom mieszkalny	24	Ok. 1900	
65.	Jasienica Dolna	Dom mieszkalny – willa „Jackel”	46	Ok. 1910	
66.	Jasienica Dolna	Dom i sklep Juliusa Milde	66	2 poł. XIXw	
67.	Jasienica Dolna	Kapliczka	Przy nr 88	1 ćw. XXw	
68.	Jasienica Dolna	Dom mieszkalny	148	1 ćw. XXw	
69.	Jasienica Dolna	Obory w zespole pałacowym	149	2 poł. XIXw	
70.	Jasienica Dolna	Oficyna w zespole pałacowym	149	XVIII/XIXw	
71.	Jasienica Dolna	Stajnia w zespole pałacowym	149	Kon. XIXw	

72.	Jasienica Dolna	Stodoła w zespole pałacowym	149	2 poł. XIXw	
73.	Jasienica Dolna	Cmentarz parafialny w zespole kościoła		2 poł XVIIIw	
75.	Lasocice	Kościół filialny pw. św. Franciszka z Asyżu		XVIII	WRZ
76.	Lasocice	Ogrodzenie kościoła wraz z bramkami, mur.		mur-XVw., bramki-XVIIIw.	
77.	Lasocice	Dom nr 20, szach.-mur.		XVIII	WRZ
78.	Lasocice	Dwie kapliczki mur.		XVIII/XIX	
79.	Lasocice	Park podworski		Kon. XIXw	
80.	Lasocice	Krzyż	Przy nr 22	1924	
81.	Lasocice	Dom mieszkalny w zespole młyna	52	1 poł. XIXw	
82.	Lasocice	Młyn	52	1 poł. XIXw	
83.	Lasocice	Kapliczka	Przy nr 78	1 ćw. XXw	
84.	Łambinowice	Miejsce Pamięci Narodowej, dawniej Pomnik Pamięci Narodowej, były obóz jeniecki		1870, 1914, 1939-1945	WRZ
85.	Łambinowice	Budynek przy ul. Budziszowickiej 4 (dom Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety)		1919	WRZ
86.	Łambinowice	Kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny, mur.	Ul. Zawadzkiego	1873	
87.	Łambinowice	Ogrodzenie kościoła parafialnego, mur.	Ul. Zawadzkiego	XVI-XVIII, 2 poł. XIX	
88.	Łambinowice	Grobowiec w zespole kościoła	Ul. Zawadzkiego	Ok. 1910	
89.	Łambinowice	Park podworski	Ul. Zawadzkiego 33	Pocz. XXw.	
90.	Łambinowice	Budynek mieszkalny, ul. Kolejowa 17		przełom XIX i XXw.	
91.	Łambinowice	Budynek zarządu poligonu	Ul. 1 Maja 1	Ok. 1900	
92.	Łambinowice	Kapliczka	Ul. 22 lipca/Polna	Ok. 1920	
93.	Łambinowice	Dom mieszkalny	Ul. 22 lipca 10	Pocz. XXw	
94.	Łambinowice	Zespół mleczarni	Ul. Budziszowicka 8	4 ćw. XIXw.	
95.	Łambinowice	Budynek dworcowy, ob. poczta	Ul. Dworcowa 1	4 ćw. XIXw.	
96.	Łambinowice	Dworzec z bud. Spedycji	Ul. Dworcowa 3	4 ćw. XIXw.	
97.	Łambinowice	Budynek mieszkalno – usługowy	Ul. Kolejowa 3	I. 20/30 XXw	
98.	Łambinowice	Dom mieszkalny	Ul. Kolejowa 4	Ok. 1920	
99.	Łambinowice	Dom mieszkalny wielorodzinny	Ul. Kolejowa 18	I. 30 XXw	
100.	Łambinowice	Szkoła	Ul. Mickiewicza 1	I. 20 XXw	
101.	Łambinowice	Budynek mieszkalno – gospodarczy	Ul. Mickiewicza 10	Pocz. XXw	
102.	Łambinowice	Budynek mieszkalno – gospodarczy	Ul. Mickiewicza 14	Pocz. XXw	
103.	Łambinowice	Krzyż	Ul. Mickiewicza,	Ok. 1910-1920	

			wyjazd w stronę Okopów		
104.	Łambinowice	Kasyno oficerskie w zespole poligonu ob. GOKSiR	Ul. Muzealna 1	4 ćw. XIXw.	
105.	Łambinowice	Park w zespole poligonu	Ul. Muzealna 1	2 poł. XIXw	
106.	Łambinowice	Dom mieszkalny	Ul. Obozowa 1	1910	
107.	Łambinowice	Dom mieszkalny	Ul. Obozowa 3	I. 20 XXw	
108.	Łambinowice	Dom mieszkalny	Ul. Obozowa 10	I. 20 XXw	
109.	Łambinowice	Barak dla szeregowych i podoficerów w zespole poligonu, ob. dom mieszkalny	Ul. Obozowa 42	4 ćw. XIXw.	
110.	Łambinowice	Barak dla szeregowych i podoficerów w zespole poligonu, ob. dom mieszkalny	Ul. Obozowa 44	3 ćw. XIXw.	
111.	Łambinowice	Dom mieszkalny	Ul. Obozowa 56	I. 30/40 XXw	
112.	Łambinowice	Kasyno podoficerskie w zespole poligonu, ob. bud. Admin.	Ul. Obozowa 58	I. 20/30 XXw	
113.	Łambinowice	Cmentarz jeniecki w zespole obozu	Ul. Obozowa, wyjazd w stronę Goszczowic	1870	
114.	Łambinowice	Budynek mieszkalno – gospodarczy	Ul. Zawadzkiego 2	1 ćw. XXw	
115.	Łambinowice	Dom mieszkalny	Ul. Zawadzkiego 22	1 ćw. XXw	
116.	Łambinowice	Dom mieszkalny	Ul. Zawadzkiego 23	Ok. 1910-1920	
117.	Łambinowice	Dom wycieczny, ob. mieszkalno – usługowy	Ul. Zawadzkiego 27	Ok. 1910-1920	
118.	Łambinowice	Dom mieszkalny – willa, ob. posterunek policji	Ul. Zawadzkiego 29	I. 30 XXw	
119.	Łambinowice	Plebania	Ul. Zawadzkiego 32	XIX/XXw.	
120.	Łambinowice	Dwór, ob. ZGK	Ul. Zawadzkiego 33	XIX/XXw.	
121.	Łambinowice	Stodoła	Ul. Zielona 1	Pocz. XXw.	
122.	Łambinowice	Dom mieszkalny – willa	Ul. Zielona 11	I. 20 XXw	
123.	Malerzowice Wielkie	Kościół filialny pw. św. Wawrzyńca	kościół filialny	XVI	WRZ
124.	Malerzowice Wielkie	Ogrodzenie kościoła, mur.	7	XVI	
125.	Malerzowice Wielkie	Park pałacowy		II poł. XVIII	WRZ
126.	Malerzowice Wielkie	Zespół dworsko-parkowo-folwarczny: - dwór, - stodoła I i II, - obora, - stajnia, - park	5/5a		

127.	Malerzowice Wielkie	Cmentarz w zespole kościoła	7	XVIIw.	
128.	Malerzowice Wielkie	Budynek mieszkalno – gospodarczy	20	1 ćw. XXw	
129.	Malerzowice Wielkie	Budynek mieszkalno – gospodarczy	36	1 ćw. XXw	
130.	Malerzowice Wielkie	Budynek mieszkalno – gospodarczy	62	I. 20 XXw	
131.	Malerzowice Wielkie	Budynek gospodarczy	62	Pocz. XXw.	
132.	Malerzowice Wielkie	Stodoła	62	Pocz. XXw.	
133.	Mańkowice	Układ ruralistyczny wsi			
134.	Mańkowice	Kościół filialny pw. św. Mateusza	kościół filialny	XIII, XVIII	WRZ
135.	Mańkowice	Mur okalający kościół z bramką, mur.	28a	XVIII	
136.	Mańkowice	Dom nr 28, mur.		1 poł. XIX	
137.	Mańkowice	Budynek dworca PKP		1880-1890	
138.	Mańkowice-Bardno	Krzyż	Przy drodze Mańkowice-Bardno	Ok. 1917	
139.	Mańkowice	Kapliczka	Przy drodze Mańkowice-Jasienica Dolna	1 ćw. XXw.	
140.	Mańkowice	Kapliczka	Przy nr 13	XIX/XXw.	
141.	Mańkowice	Budynek mieszkalno – gospodarczy	31	Ok. 1910-20	
142.	Mańkowice	Kapliczka	Przy nr 33	Kon. XIXw.	
143.	Mańkowice	Dom mieszkalny	64	I. 20 XXw	
144.	Mańkowice	Budynek mieszkalno – gospodarczy	71	1 ćw. XXw.	
145.	Mańkowice	Budynek mieszkalno – gospodarczy	72	Ok. 1900-1910	
146.	Mańkowice	Budynek mieszkalno – gospodarczy	73	Ok. 1910-20	
147.	Mańkowice	Budynek mieszkalno – gospodarczy	74	Ok. 1910-20	
148.	Mańkowice	Dom mieszkalny – willa	85	I. 20 XXw	
149.	Mańkowice	Dwór	105	XVIII, pocz. XXw.	
150.	Okopy	Zespół dworski		k. XIX, 1910	WRZ
151.	Okopy	Park podworski		k. XIX	WRZ
152.	Okopy	Oficina w zespole dworskim	9	XIX/XXw.	
153.	Okopy	Stajnia z wozownią w zespole dworskim	11	XIX/XXw.	
154.	Okopy	Obora I w zespole dworskim	11	XIX/XXw.	
155.	Okopy	Obora II w zespole dworskim	11	XIX/XXw.	
156.	Okopy	Stodoła I w zespole dworskim	11	XIX/XXw.	

157.	Okopy	Stodoła II w zespole dworskim	11	XIX/XXw.	
158.	Okopy	Dom mieszkalny	12	1909	
159.	Okopy	Krzyż	Wyjazd w stronę Łambinowic	1919	
160.	Piątkowice	Układ ruralistyczny wsi			
161.	Piątkowice	Kaplica św. Antoniego, mur.		XIX, 1812	
162.	Piątkowice	Kaplica – dzwonnica św. Jadwigi, mur.		Kon. XIX	
163.	Piątkowice	Budynek szkoły, mur.		1886	
164.	Piątkowice	Dom mieszkalny	14	XIX/XXw.	
165.	Piątkowice	Kapliczka	Przy nr 31b/31c	4 ćw. XIXw.	
166.	Piątkowice	Budynek mieszkalno – gospodarczy	38	1 ćw. XXw.	
167.	Piątkowice	Dom mieszkalny	39	1 ćw. XXw.	
168.	Piątkowice	Obora	39	1 ćw. XXw.	
169.	Piątkowice	Stodoła	39	1 ćw. XXw.	
170.	Piątkowice	Zagroda młyńska	47a	Poł. XIXw.	
171.	Piątkowice	Dom mieszkalny	48	4 ćw. XIXw.	
172.	Piątkowice	Budynek mieszkalno – gospodarczy	54	1 ćw. XXw.	
173.	Sowin	Kaplica – dzwonnica, mur.	Przy nr 89a	Kon. XIX	
174.	Sowin	Dom mieszkalny	9	Ok. 1920-1930	
175.	Sowin	Dom mieszkalny	15	Ok. 1910	
176.	Sowin	Budynek mieszkalno – gospodarczy	97	Pocz. XXw.	
177.	Sowin	Dom mieszkalny	123	XVIII, XXw.	
178.	Szadurczyce	Kapliczka	Przy drodze Szadurczyce – Łambinowice	Ok. 1910	
179.	Szadurczyce	Budynek mieszkalno – gospodarczy	12	1 ćw. XXw.	
180.	Szadurczyce	Budynek mieszkalno – gospodarczy	27	1 ćw. XXw.	
181.	Wierzbie	Kaplica cmentarna		XVIII, 1795-1796	WRZ
182.	Wierzbie	Park pałacowy		Kon. XVIII, 2 poł. XIX	WRZ
183.	Wierzbie	Kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, mur.		1905-1906	
184.	Wierzbie	Ogrodzenie kościoła par. i kaplicy cment., mur.		Część. XVIII, 1905-1906	
185.	Wierzbie	Plebania, mur.		1905	
186.	Wierzbie	Budynek szkoły, mur.		1887, pocz. XX	

187.	Wierzbie	Układ ruralistyczny wsi Wierzbie			
188.	Wierzbie	Cmentarz parafialny z zespołem kościoła	15	2 poł. XVIIIw.	
189.	Wierzbie	Dom mieszkalny	22	I. 20/30 XXw	
190.	Wierzbie	Kordegarda w zespole pałacowo – folwarcznym	23	Pocz. XXw.	
191.	Wierzbie	Obora w zespole pałacowo – folwarcznym	23c	2 poł XIXw.	
192.	Wierzbie	Stodoła w zespole pałacowo – folwarcznym	23c	2 poł XIXw.	
193.	Wierzbie	Budynek gospodarczy w zespole pałacowo – folwarcznym	23e	Ok. 1870	
194.	Wierzbie	Budynek mieszkalno – gospodarczy	48	Pocz. XXw.	
195.	Wierzbie	Budynek mieszkalno – gospodarczy	55	I. 20/30 XXw	
196.	Wierzbie	Budynek mieszkalno – gospodarczy	56	Ok. 1910-20	
197.	Wierzbie	Budynek mieszkalno – gospodarczy	62	1904	
198.	Wierzbie	Budynek mieszkalno – gospodarczy	63	1909	
199.	Wierzbie	Stodoła	81	Pocz. XXw.	
200.	Wierzbie	Budynek mieszkalno – gospodarczy	87	Ok. 1920	
201.	Wierzbie	Budynek mieszkalno – gospodarczy	99	Ok. 1910-20	
202.	Wierzbie	Budynek mieszkalno – gospodarczy	138	Ok. 1910-20	
203.	Wierzbie	Budynek mieszkalno – gospodarczy	170	Ok. 1910-20	

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy.

Największe znaczenie ze względu na charakter historyczny gminy przedstawiają tereny byłego obozu jeńców wojennych i cmentarzy wojskowych z okresu wojen: polsko francuskiej, I i II wojny światowej – uznane za Pomniki Pamięci Narodowej.

Ze względu na bogatą historię, wartości naukowe i edukacyjne oraz na rzadko obecnie spotykane zachowane relikty poobozowe teren ten został w 1968 wpisany do rejestru zabytków nieruchomości województwa opolskiego jako Pomnik Pamięci Narodowej, przemianowany w 2002 na Miejsce Pamięci Narodowej w Łambinowicach. Terenami od strony merytorycznej opiekuje się Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu.

Szczególnością i najważniejszą wartością posiadają obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego, wyszczególnione w tabeli nr 5.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ.

W celu określenia priorytetów i kierunków działań *Programu Opieki nad Zabytkami* oraz możliwości w zakresie ochrony zabytków Gminy Łambinowice opracowano analizę SWOT (**S**trengths, **W**eaknesses, **O**pportunities, **T**hreats). Określono w niej słabe i mocne strony (czynniki wewnętrzne) oraz szanse i zagrożenia (czynniki zewnętrzne) mające realny wpływ na stan dziedzictwa kulturowego gminy i perspektywy jego ochrony.

Silne strony

- obowiązujące Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego terenów Gminy Łambinowice,
- lokalizacja na terenie gminy muzeum jeńców wojennych,
- aktywność władz samorządowych i silna promocja gminy
- zachowane charakterystyczne elementy krajobrazu kulturowego, z zespołami zabudowy mieszkalnej oraz obiektami sakralnymi,
- posiadanie gminnej ewidencji zabytków nieruchomości,
- dobre pokrycie gminy siecią szlaków turystycznych,
- zachowane obiekty sakralne oraz nekropolie o wysokiej wartości kulturowej,
- uwzględnianie w dokumentach strategicznych gminy oraz planach odnowy miejscowości założeń dotyczących poprawy estetyki wsi, w powiązaniu z zachowaniem układów historycznych jako elementów wpływających na poprawę jakości życia mieszkańców,
- ujęcie w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego stref ochrony konserwatorskiej oraz wytycznych dotyczących zakresu ochrony konserwatorskiej budynków oraz układów wsi,
- założenie w planach odnowy miejscowości, rewitalizacji układów historycznych wsi oraz budowy elementów współczesnej architektury w połączeniu z dziedzictwem kulturowym,

Słabe strony

- niewystarczający poziom rozwoju bazy turystycznej,
- niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego,
- brak środków w budżecie gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego,
- niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego,
- brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych,
- stosunkowo mało zabytków architektury wpisanych do wojewódzkiego rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków
- w dużej mierze nienajlepszy stan techniczny obiektów zabytkowych i związane z tym małe możliwości właścicieli z uzyskaniem środków finansowych na remont tych obiektów
- brak inwestorów zewnętrznych zainteresowanych rewitalizacją obiektów zabytkowych,
- niedostateczna edukacja o wartościach dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców,

- niewystarczające dofinansowanie do projektów dotyczących remontów, konserwacji zabytków, w tym dla prywatnych właścicieli,
- zanikanie tradycyjnej sztuki budowlanej i form budowlanych oraz zanik stosowania tradycyjnych materiałów,

Szanse

- możliwość rewaloryzacji zabytków z wykorzystaniem dotacji krajowych i unijnych, szczególnie w nowym okresie programowania,
- szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych gminy, przyciągająca turystów,
- wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki poszczególnych miejscowości,
- wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne,
- współpraca międzyregionalna i międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk),
- zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez festyny, lokalne święta, konkursy etc.,
- tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych,
- wykorzystanie elementów zabytkowych i historycznych układów wsi jako cennego produktu turystycznego,
- ujmowanie w uchwalanych planach zagospodarowania przestrzennego zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego,
- intensyfikacja przepływu informacji dotyczących walorów turystycznych gminy poprzez wprowadzenie nowoczesnych metod informacji turystycznej oraz nowych mediów,
- korzystne tendencje i prognozy w zakresie rozwoju turystyki kulturowej
- rozszerzenie współpracy międzyregionalnej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie doświadczeń międzynarodowych

Zagrożenia

- trudny dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania opieki nad zabytkami,
- degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do charakteru regionu,
- zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów,
- zanik tradycji i tożsamości regionalnych,
- niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych,
- degradacja obiektów zabytkowych i o znaczeniu historycznym,
- niewłaściwe regulacje prawne umożliwiające niekontrolowaną urbanizację na obszarach cennych, krajobrazowo skutkującą zagrożeniem krajobrazu kulturowego,
- brak odpowiednich przepisów pobudzających sponsorowanie kultury i ochrony zabytków,
- niewystarczająca współpraca państwa i samorządu terytorialnego na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego dla rozwoju lokalnego.

Najlepszy stan zachowania substancji zabytkowej przedstawiają kościoły, w tym szczególnie w Mańkowicach, Malerzowicach Wielkich, Bielicach i Lasocicach. Kościół w Jasienicy Dolnej utracił część oryginalnego wystroju, szczególnie w części prezbiterium. Szczególnie cenny kościół w Lasocicach wymaga pilnego remontu więźby i pokrycia dachowego. Na uwagę zasługują niemal kompletnie wyposażona kaplica w Wierzbju oraz kaplica w Sowinie. W większości obiektów kościelnych (zwłaszcza w Lasocicach i Bielicach) wyposażenie ruchome wymaga podjęcia natychmiastowych działań ratowniczych i konserwatorskich.

Wszystkie wsie utrzymują pierwotny, historycznie ukształtowany układ ruralistyczny. Obiekty gospodarskie, w tym szczególnie zabudowa w Jasienicy i Bielicach utrzymuje swój pierwotny charakter zagrodowy, z bramami i spichlerzami, jednakże stan techniczny znacznej części tych obiektów jest niezadowolający. W kilku przypadkach obiekty straciły częściowo swój charakter zabytkowy, ze względu na wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, a także prace wykończeniowe przy elewacjach (skuwanie gzymsów, zdobień itd.).

Parki zabytkowe, podworskie zachowane są niestety w stanie niezadowolającym, przy czym park w Lasocicach utracił zupełnie swoje znaczenie historyczne. Ilościowy i jakościowy brak drzewostanu parkowego, lokalizacja osadnika ściekowego, zmiany ukształtowania terenu oraz

całkowite zrujnowanie dworu doprowadziły do tego, że park lasowicki nie przedstawia obecnie większej wartości. Niewielki obszarowo park w Okopach, mimo że poddany odnowie, stanowi zaledwie otoczenie dla odnawianego pałacu. Zupełnie nie zachował się (poza elementami dawnej sadzawki) ogród ozdobny przed pałacem, stanowiący dawniej integralną część założenia. Problemem parku w Malerzowicach Wielkich jest jego parcelacja i podział terenu na prywatnych właścicieli. Ponadto w założeniu zatracą się układ wodny, możliwy jednak do odtworzenia. Szczególnej ochronie należy poddać pozostałości drzewostanu.

Park w Wierzbie stanowi najcenniejsze założenie na terenie Gminy. Mimo utraty znacznych walorów, w parku zachowały się pojedyncze egzemplarze ciekawych gatunków drzew. Likwidacji uległ niestety staw parkowy, a do zatracenia wartości historycznych przyczynia się też lokalizacja budynku mieszkalnego, wielorodzinnego oraz postępująca dewastacja pozostałości zabudowy folwarcznej.

Stosunkowo dobrze przedstawia się stan dawnych dworów w Okopach i Jasienicy Dolnej. Ich wiek, nie przekraczający jeszcze 150 lat, a także stosunek własnościowy, powodują że obiekty te wykazują cechy pierwotnych. Szczególną uwagę zwraca dwór w Jasienicy.

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE.

Nadrzędnym celem polityki gminnej w zakresie ochrony zabytków jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, jego ochrona przed degradacją, systematyczna poprawa stanu technicznego, promocja oraz wykorzystanie zabytkowych zasobów w rozwoju turystyki i gospodarki. Osiągnięcie tego celu pozwoli w pełni wykorzystać potencjał związany z posiadanym lokalnym dziedzictwem kulturowym.

Pełna realizacja poniższych celów i zadań dotyczących ochrony zabytków z terenu Gminy Łambinowice uzależniona jest z jednej strony od planowych i konsekwentnych działań samorządu w zakresie ochrony zabytków, z drugiej od włączenia problematyki ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych gminy.

7.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami.

W Programie określa się następujące priorytety opieki nad zabytkami:

I Priorytet :

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

II Priorytet :

Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno - gospodarczego gminy

III Priorytet :

Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości

7.2. Kierunki działań i działania programu opieki nad zabytkami.

W ramach określonych wyżej priorytetów w programie formułuje się kierunki działań i działania na lata 2014-2017 programu opieki nad zabytkami:

I PIORYTET :

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.

Główne kierunki działań i działania na lata 2014-2017 realizujące założone cele:

Działania	Jednostka odpowiedzialna i współpracująca
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	
Ścisłe powiązanie zadań służących opiece nad zabytkami ze Strategią Rozwoju Gminy i innymi dokumentami strategicznymi oraz polityką przestrzenną Gminy	Gmina Łambinowice
Opracowywanie (aktualizacja) miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi (w tym weryfikacja obowiązujących w zakresie aktualizacji zagadnień związanych z ochroną zabytków) oraz obszarów wskazanych do ochrony w studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gminy	Gmina Łambinowice
Prowadzenie monitoringu i weryfikacji obiektów uwzględnionych w gminnej ewidencji zabytków	Gmina Łambinowice, WKZ
Współpraca instytucji, stowarzyszeń, sektora prywatnego na rzecz opieki nad zabytkami	Stowarzyszenia, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe
Ochrona układów ruralistycznych na obszarach wiejskich	
Poprawa ładu przestrzennego wsi oraz zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa	Gmina Łambinowice
Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy	
Rozważenie wystąpienia do wojewódzkiego konserwatora zabytków z wnioskiem o wpisanie do rejestru zabytków nowych obszarów i obiektów zabytkowych	Gmina Łambinowice, stowarzyszenia, organizacje pozarządowe
Wprowadzanie zmian w gminnej ewidencji zabytków w oparciu o aktualizowany wykaz obiektów zabytkowych - regularna aktualizacja gminnej ewidencji zabytków	Gmina Łambinowice
Inwentaryzacja obiektów małej architektury, jako świadectwa kulturalnej przeszłości regionu (krzyże, kapliczki przydrożne, miejsca pamięci) - przeprowadzenie inwentaryzacji terenowej dla poszczególnych typów obiektów - wpisanie najcenniejszych z nich do gminnej ewidencji zabytków	Gmina Łambinowice
Inwentaryzacja cmentarzy i innych miejsc kultu - przeprowadzenie dokładnych badań poszczególnych nekropolii	Gmina Łambinowice, WKZ
Okresowe przeglądy zabezpieczeń obiektów zabytkowych zgodnie z Gminnym programem ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych - aktualizacja programu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych - określenie procedur przeciwdziałania zagrożeniom	Gmina Łambinowice
Współpraca z gminami ościennymi przy realizacji przedsięwzięć z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego - identyfikacja wspólnych celów w Programie Opieki nad Zabytkami - realizacja wspólnych przedsięwzięć promujących najcenniejsze walory regionu	Gmina Łambinowice, sąsiednie gminy

Poprawa dostępności do poszczególnych obiektów zabytkowych - odpowiednie oznakowanie na drogach i szlakach turystycznych - poprawa jakości nawierzchni dróg i szlaków	Gmina Łambinowice, właściciele i zarządcy zabytków
---	---

II PIORYTET :

Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno - gospodarczego gminy

Główne kierunki działań i działania na lata 2014-2017 realizujące założone cele:

Działania	Jednostka odpowiedzialna i współpracująca
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	
Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy (w ramach opracowanego planu remontów)	Właściciel obiektu
Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy	Gmina Łambinowice, organizacje pozarządowe
Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, znakowanie i ewidencjonowanie zabytków ruchomych itp.)	Właściciel obiektu
Podjęcie działań promocyjnych w celu znalezienia użytkowników dla zdegradowanych obiektów zabytkowych na terenie gminy; prowadzenie na oficjalnej stronie internetowej oferty inwestycyjnej - regularna aktualizacja zawartości strony internetowej - promocja gminy na zewnątrz	Gmina Łambinowice, organizacje pozarządowe
Interwencja władz gminy przy rażących naruszeniach prawa budowlanego (zwłaszcza w zakresie samowoli budowlanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską), przy obiektach zabytkowych oraz ujętych w ewidencji gminnej (zwłaszcza jeśli chodzi o rozbudowy i przebudowy zmieniające bryłę budynków) - działania we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków	Gmina Łambinowice
Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne	
Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni, gminnych parkach, cmentarzach, obszarach nieczynnych cmentarzy, dawnych parkach dworskich itp.	Gmina Łambinowice, właściciel obiektu, organizacje pozarządowe
Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa drewnianego oferujących wypoczynek i rozrywkę (regionalne potrawy, zwyczaje itp.) oparte na miejscowych tradycjach	Gmina Łambinowice, organizacje pozarządowe
Wspieranie rozwoju muzeów regionalnych, skansenów, izb pamięci itp.	Gmina Łambinowice, organizacje pozarządowe

III PIORYTET :

Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości

Główne kierunki działań i działania na lata 2014-2017 realizujące założone cele:

Działania	Jednostka odpowiedzialna i współpracująca
Rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym	
Pomoc w przygotowaniu właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy unijnych, ministerialnych i samorządowych	Gmina Łambinowice, organizacje pozarządowe
Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	
Organizowanie szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i udział w nich	Organizacje pozarządowe
Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych z zakresu szeroko rozumianej opieki nad zabytkami	Gmina Łambinowice, organizacje pozarządowe
Wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy	Gmina Łambinowice, organizacje pozarządowe
Wprowadzenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć	Gmina Łambinowice, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	
Udostępnienie informacji o zabytkach gminy na stronie internetowej gminy	Gmina Łambinowice
Opracowanie mapy zabytków gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego	Gmina Łambinowice
Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej	
Utrzymywanie szlaków turystycznych (np. pieszych, rowerowych, konnych, wodnych) wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego	Gmina Łambinowice, organizacje pozarządowe
Organizowanie i wspieranie imprez i wystaw o charakterze plenerowym na terenie gminy i jej obiektów zabytkowych	Gmina Łambinowice, organizacje pozarządowe
Wprowadzenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez organizację zajęć na temat zabytków i ich roli w dziedzictwie kulturowym	Gmina Łambinowice, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe
Włączenie gminy w międzynarodowe i krajowe programy oraz szlaki turystyczne promujące zabytki przy współpracy z gminami sąsiednimi i partnerami z kraju i zagranicy	Gmina Łambinowice, organizacje pozarządowe
Współpraca z mediami regionalnymi i lokalnymi w dziedzinie promocji walorów i zasobów dziedzictwa kulturowego, ze szczególną uwagą zwróconą na problematykę rewitalizacji zabytkowych obszarów i obiektów	Gmina Łambinowice, organizacje pozarządowe, media

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania określone w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łambinowice będą wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

- **instrumentów prawnych** – wynikających z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stref ochrony konserwatorskiej, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- **instrumentów finansowych** obejmujących między innymi finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych, udzielanie dotacji na finansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;
- **instrumentów koordynacji** obejmujących między innymi realizację zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych województwa mazowieckiego;
- **instrumentów społecznych** obejmujących między innymi działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi;
- **instrumentów kontrolnych** obejmujących między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Łambinowice, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Gminy w Łambinowicach, w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Wójt będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań Programu i przedstawiał je Radzie Gminy oraz Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca:

- a) wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami,
- b) efektywność ich wykonania,
- c) analizę przyczyn powstałych rozbieżności.

Kolejne sporządzane programy opieki nad zabytkami powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

Wyniki oceny stanowiąc będą podstawę kolejnej aktualizacji programu. Propozycja aktualizacji winna być formułowana przy znaczącym udziale przyjętego systemu ocen i monitorowania.

System oceny realizacji programu powinien być oparty na odpowiednio dobranych wskaźnikach pozwalających kompleksowo ocenić i opisać zagadnienia skuteczności i realizacji programu opieki nad zabytkami.

Do określenia powyższych wskaźników wykorzystywane są przede wszystkim informacje Głównego Urzędu Statystycznego, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz dane własne Urzędu Gminy w Łambinowicach. Listę proponowanych wskaźników przedstawiono w tabeli poniżej:

Tabela 6. Wskaźniki efektywności realizacji celów programu ochrony zabytków dla Gminy Łambinowice.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka
W ramach I priorytetu:		
1.	Poziom objęcia terenu gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	%
2.	Liczba utworzonych parków kulturowych	szt.
3.	Liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych	szt.
4.	Liczba wniosków o uznanie obiektów i obszarów za pomniki historii	szt.
5.	Ilość nowych obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków	szt.
6.	Współpraca z organizacjami pozarządowymi	szt.
W ramach II priorytetu:		
7.	Poziom wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami	%
8.	Wartość pozyskanych środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych przez gminę	zł
9.	Wartość pozyskanych środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych przez właścicieli zabytkowych obiektów	zł
10.	Wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji	zł
11.	Liczba (powierzchnia, kubatura) obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach ww. programów	szt.
12.	Wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach	zł
13.	Liczba obiektów poddanych ww. pracom	szt.
W ramach III priorytetu:		
14.	Liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego)	szt.
15.	Liczba przeprowadzonych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy	szt.
16.	Opracowane, wydane wydawnictwa (np. foldery promocyjne, przewodniki, monografie etc.)	szt.
17.	Liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej	szt.
18.	Liczba osób zwiedzających muzea, skanseny, izby regionalne itp.	osoby
19.	Liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego	szt./osób

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Jednym z najważniejszych elementów *Programu* są źródła finansowania ochrony dziedzictwa kulturowego, a w szczególności rewitalizacji, konserwacji, restauracji, prac budowlanych przy zabytkach, a także opracowywania dokumentacji. Środki z większości źródeł przeznaczane są (w formie dotacji celowych) wyłącznie na obiekty wpisane do rejestru zabytków, beneficjentami zaś najczęściej są kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego, rzadziej wspólnoty mieszkaniowe czy osoby prywatne.

Natomiast właściciele zabytków nie wpisanych do rejestru mogą skorzystać z dotacji np. na remonty czy prace konserwatorskie w ramach funduszy lub programów związanych z obecną funkcją budynków i miejsc, realizując projekty bezpośrednio niezwiązane z ochroną zabytków. Dotyczy to głównie placówek oświatowych (szkoły, przedszkola, biblioteki) lub związanych z turystyką i ulokowanych w obiektach zabytkowych.

Środki przeznaczone na ochronę zabytków pochodzić mogą z budżetów jednostek samorządów terytorialnych, budżetu państwa lub funduszy europejskich. W ostatnich latach zauważa się pozytywną tendencję uaktywniania nowych źródeł oraz do zwiększania kwot na dotacje wśród już funkcjonujących. Dotacje przeznaczane mogą być na prace wymienione w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na szczegółowych zasadach i w trybie ustalonym przez podmioty dotujące (oczywiście w ramach obowiązującego prawa).

• Środki Województwa Opolskiego

Samorząd Województwa Opolskiego udziela dotacji celowych na prace konserwatorskie i budowlane w drodze konkursu. Zasady i tryb udzielania dotacji określa uchwała nr XXXII/345/2009 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 26 maja 2009 r. (zmieniona uchwałą nr XL/398/2009 z dnia 17 grudnia 2009 r.). Wniosek należy złożyć w terminie wyznaczonym przez Zarząd Województwa Opolskiego (I kwartał) w ramach corocznie ogłaszanego konkursu.

• Środki Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Zasady udzielania dotacji określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* oraz *Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków*. Wniosek należy złożyć do 28 lutego roku, w którym ma być udzielona dotacja na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone lub do 30 czerwca roku, w którym dotacja ma być udzielona na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku.

Została ponadto opracowana „Instrukcja w sprawie przyjmowania i rozpatrywania wniosków oraz udzielania i rozliczania dotacji celowej udzielanej przez OWKZ na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane (...)”

www.wuozopole.neostrada.pl/dotacje/instrukcja_dotacje.pdf

• Środki Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Opolu

Wnioski o dofinansowanie zadań ze środków Funduszu można składać w dowolnym terminie. Rada Nadzorcza w uchwale Nr 45/2007 z dnia 12.10.2007 r. określiła kryteria wyboru przedsięwzięć finansowanych ze środków Funduszu. Jednym z kryterium selekcji jest „Ochrona przyrody oraz krajobrazu i leśnictwo – zachowanie cennych elementów przyrody oraz krajobrazu przez przywracanie walorów zabytkowym założeniom parkowym, pałacowo-ogrodowym i ogrodów”. Realizowane będą przede wszystkim zadania służące osiągnięciu celów strategicznych i operacyjnych w zakresie ochrony i kształtowania środowiska, wynikających z *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego*.

• Środki Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Programem Ministra dofinansującym ochronę zabytków jest „Dziedzictwo kulturowe” Priorytet 1 „Ochrona zabytków”. Szczegółowe zasady określa Regulamin dostępny na stronie:

http://www.mkidn.gov.pl/media/po2011/dokumenty/Dziedzictwo_kult--p1-chrona_zabytkow.pdf

Drugim Programem wspierającym materialne dziedzictwo kulturowe był Priorytet 5 „Ochrona zabytków archeologicznych” (Instytucja Zarządzająca – Narodowy Instytut Dziedzictwa). Szczegółowe zasady określa Regulamin dostępny na stronie:

http://www.mkidn.gov.pl/media/po2011/dokumenty/Dziedzictwo_kult--p5-Ochrona_zabyt-archeol-.pdf

Ponadto funkcjonuje Program „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”, którego celem jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra wkładu krajowego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich. Szczegółowe zasady określa Regulamin dostępny na stronie:

http://www.mkidn.gov.pl/media/po2011/dokumenty/Promesa_MKiDN.pdf

• Środki Funduszu Kościelnego

Fundusz, będący w dyspozycji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych), powstał w oparciu o art. 9 ust.1 *Ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego* i §1 *Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego* (Dz. U. Nr 61, poz. 354).

Dotacje z Funduszu Kościelnego są udzielane wyłącznie na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.).

Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże), ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wewnątrz (takich jak np.: polichromie, freski, witraże i posadzki).

• Środki Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Wnioski o dofinansowanie zadań ze środków Funduszu mogą składać właściciele założeń parkowych lub ogrodowych wpisanych do rejestru zabytków woj. opolskiego oraz umieszczonych na „Liście preferencyjnej parków i ogrodów zabytkowych dla NFOŚiGW”. Wniosek o umieszczenie na Liście jest opiniowany przez WKZ w Opolu i musi być poprzedzony opracowaniem i złożeniem przez właścicieli danego obiektu całościowego planu działań związanych z ratowaniem i odtworzeniem historycznego układu parku/ogrodu. Szczegółowych informacji udziela WUOZ w Opolu oraz Narodowy Instytut Dziedzictwa.

• Środki prywatne

Sektor prywatny jest istotnym, ale mało wykorzystanym źródłem wspomagania zadań publicznych sfery ochrony i opieki nad zabytkami, co jest uwarunkowane odpowiednimi rozwiązaniami prawnymi. Do zwiększenia udziału środków prywatnych w tym zakresie mogą przyczynić się działania państwa realizowane za pomocą tzw. partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP) i pomocy publicznej (na podstawie *ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym*).

Istotą PPP jest współdziałanie w uzgadnianiu wspólnych celów i w skutecznej ich realizacji. Wspieranie działań przedsiębiorców na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami przez udzielenie pomocy ze środków publicznych jest dopuszczalne w Unii Europejskiej, lecz podlega zasadniczym ograniczeniom. Pomoc publiczna to określone zasady wsparcia podmiotu gospodarczego przez państwo, władze samorządowe lub np. organizacje, które oferują pomoc na podstawie zleceń pochodzących od organów państwowych w jakiegokolwiek formie (np. dotacji, rozłożenia spłaty podatku na raty, zwolnienia z zaległości podatkowych, udzielenia preferencyjnej pożyczki lub kredytu).

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Tabela 7. Zadania i przedsięwzięcia na terenie Gminy Łambinowice w latach 2014-2017

Kierunek działań	Instytucja koordynująca	Źródła finansowania	Opis zadania/przedsięwzięcia	Szacunkowy koszt realizacji [zł]				
				2014	2015	2016	2017	RAZEM:
Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy	Urząd Gminy	Zbiórka publiczna	Renowacja pomnika serbskiego	15 000	-	-	-	15 000
	Urząd Gminy	Rada Ochrony Pamięci Walki i Męczeństwa	Prace remontowe	30 000	30 000	30 000	30 000	120 000
Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni, gminnych parkach, cmentarzach, obszarach nieczynnych cmentarzy, dawnych parkach dworskich itp.	Urząd Gminy, Urząd Wojewódzki	Urząd Wojewódzki	Utrzymanie zabytkowych cmentarzy	60 000	60 000	60 000	60 000	240 000
Prowadzenie prac remontowo - modernizacyjnych do roku 2017, kościołów zabytkowych z terenu Gminy Łambinowice	Parafia Jasienica Dolna	Fundusz kościelny, datki wiernych, fundusze unijne i pomocowe	Kościół w Jasienicy Dolnej: remont wnętrza kościoła: odbudowa stropu drewnianego na pierwotny łukowy murowany, malowanie wnętrza, renowacja obrazów	500 000				500 000
			Kościół w Mańkowicach: renowacja ołtarza, ambony, drogi krzyżowej	80 000				80 000
	Parafia Łambinowice	Fundusz kościelny, datki wiernych, fundusze unijne i pomocowe	Kościół w Łambinowicach: remont elewacji, dachu, muru przy kościele i plebanii, remont organów, renowacja wnętrza	1 000 000				1 000 000
	Parafia Wierzbie	Fundusz kościelny, datki wiernych, fundusze unijne i pomocowe	Kościół Wierzbie: remont ogrodzenia wokół kościoła	10 000				10 000
			Kościół w Budzieszowicach: wymiana instalacji elektrycznej	5 000				5 000
	Parafia Bielice	Fundusz kościelny, datki	Kościół w Bielicach: remont muru wokół kościoła, 2 wejść, ogrzewanie	150 000				150 000

		wiernych, fundusze unijne i pomocowe	Kościół w Malerzowicach Wielkich: remont muru wokół kościoła	50 000	50 000
	Parafia Rusocin	Fundusz kościelny, datki wiernych, fundusze unijne i pomocowe	Kościół w Lasocicach: Elewacja, dokończenie pokrycia dachu blachą miedzianą	250 000	250 000

Źródło: Budżet i Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Łambinowice

Szacunkowe koszty realizacji zadań na lata 2014-2017 przedstawiono w oparciu o obowiązującą Wieloletnią Prognozę Finansową Gminy Łambinowice oraz dane podane przez Parafie z terenu Gminy Łambinowice. Wydatki na poszczególne zadania będą szczegółowo opracowywane w uchwałach budżetowych.

12. LITERATURA.

1. Gminny Program Opieki nad Zabytkami. Poradnik metodyczny. – Kurier konserwatorski.
2. Gminna ewidencja zabytków Gminy Łambinowice.
3. Materiały Urzędu Gminy w Łambinowicach
4. www.wuozopole.pl